

SLOVENSKI UČITELJ

VERI
VZGOJI
POUKU

Letnik VII.

V Ljubljani 15. julija 1906.

Št. 7 in 8.

Na katoliški shod!

Zadnje dni meseca avgusta (26., 27., 28.) se bode vršil v Ljubljani tretji slovenski katoliški shod. To veliko ljudsko zborovanje ima biti slovesna manifestacija katoliške zavesti in katoliškega prepričanja. Iz dosedanjih priprav in poročil je sklepati, da bode udeležba ogromna iz vseh delov slovenske domovine. Katoliški shod bode pravi vseslovenski tabor, kjer bode ljudstvo povzdignilo svoj glas v obrambo svojih svetinj. Naj bi ob tem važnem trenutku ne pogrešalo med seboj svojega učiteljstva! Dovolj velik prepad že zija med učiteljstvom in ljudstvom, med šolo in družino. In vendar bi morala oboje družiti vez harmonije. In tudi učiteljstvo bi se moralo zavedati, da je vzšlo iz ljudstva, da mora zanj delovati in da mu je le med njim prostor. Vedno bolj narašča vpliv in moč ljudstva v političkem življenju. Prav sedaj stresajo našo monarhijo porodne boli, iz katerih ima vziti bodoča ljudska država. Naj bi naše slovensko učiteljstvo spoznalo važni trenotek, naj bi stopilo na stran ljudstva, s spoštovanjem do njegovih idealov, v obrambo njegovih pravic! To je edina prava pot pridobiti šoli in učiteljstvu ugled in zaupanje. — Na katoliškem shodu se letos ne bode obravnavala vzgojna in šolska vprašanja, a mnogo je drugih važnih resolucij, za katere mora glasovati vsakdo, ki ni kristijan le po krstnem listu, ampak tudi po prepričanju. Zato slovenski učitelji in učiteljice udeležite se v mnogo-brojno tretjega katoliškega shoda v Ljubljani!

Pripravljalni odbor je razposlal sledečo okrožnico :

Vsi, ki se nameravajo udeležiti tretjega slovenskega katoliškega shoda naj blagovolijo takoj naznaniti udeležbo svojim župnim uradom. — Društva naj naznanijo, ako pridejo z zastavo ali pevskim zborom. Želeti je, da vsa društva, ki imajo zastave, pridejo z zastavami. Potrebna naznanila na oblast preskrbi „Slovenska krščanska socialna zveza“. Prosimo čč. župne urade, naj natančno izpolnijo vse rubrike v zglasilnicah, ki se ravnokar razpošiljajo in da takoj razvijo potrebno agitacijo, da more pripravljalni odbor dobiti v roke zglasilnice v naznačenemu roku. Udeleženci, ki stanujejo na krajih, kjer ni slovenskih župnih uradov, naj naznanijo svojo udeležbo naravnost na naslov: dr. Evgen Lampe v Ljubljani ter naj naznanijo, za koliko dni se udeležé shoda in ali želé prenočišča. Vstopnina je za vse priredbe v nedeljo 26. avgusta 40 vin., za vse tri dni 2 K. Prosimo tudi vsa slavna slovenska politična društva, vse pododbore „Slov. kršč. soc. zveze“, da blagovolijo nemudoma sklicati seje in v svojem delokrogu storiti vse, da bo udeležba na III. slovenskem katoliškem shodu sijajna! Prosimo jih nujno za to, ker je treba skupnega najživahnejšega dela, da se to doseže. Pododbori „Slov. kršč. soc. zveze“ naj se takoj potrudijo za priredbo posebnih vlakov. Tudi vsi slovenski župani in občinski odborniki na noge, na noge vsi katoliško narodni Slovenci od najskrajnejših slovenskih mej do slovenskega središča bele Ljubljane! Pokažimo, da smo odločni Slovenci in odločni katoličani, zvesti načelom svojih očetov, pripravljeni na obrambo lepe naše domovine. — Pripravljalni odbor za III. slovenski katoliški shod.

Ljudsko šolstvo na Kranjskem leta 1904./5.

(Iz poročila dež. šolskega sveta.)

Deželni šolski nadzornik g. Fran Levec je zopet predložil javnosti natančno poročilo o kranjskem ljudskem šolstvu za l. 1904./5., iz katerega posnemamo sledeče podatke:

Število in stanje ljudskih šol: Javna meščanska šola je doslej samo ena v deželi (Krško); javnih, zistemiziranih ljudskih šol je 396 z 858 razredi. Izmed teh pa se 48 šol z 59 razredi in 12 razredov na obstoječih šolah ni moglo odpreti zaradi pomanjkanja primernih prostorov. Celdnevni pouk je imelo 85 šol (24·6%), poldnevni pouk 226 šol (64·9%), deloma celdnevni, deloma poldnevni pouk 37 šol (10·5%). Učni jezik je bil nemški na 28 šolah (8%), slovenski na 311 šolah (39·4%) nemško-slovenski na 9 šolah (2·6%). Po spolu šolskih otrok je bilo: deških šol 18 (5·17%), deklških šol 12 (3·45%), mešanih šol 318 (91·38%). Po organizaciji: enorazrednic 157 (45·11%), dvorazrednic 99 (28·45%), trirazrednic 37 (10·63%), četverorazrednic 38 (10·92%), petrazrednic 13 (3·75%), ena šestrazrednica (0·28%) in tri osemrazrednice (0·86%). Od prejšnjega leta se je število enorazrednic zmanjšalo za 4, dvorazrednic pomnožilo za

tri, trirazrednic za dve, petrazrednic za dve, osemrazrednic za eno šolo. Poleg zistemizovanih šol je v deželi še 33 za silo in 17 ekskurendo šol. Ponavljalnih šol je bilo 328 s prav tolikimi deškimi in dekliškimi razredi, Na novo so bile otvorjene v tem letu tri zistemizovane ljudske šole in 28 novih razredov. Stanje šolskih poslopij je bilo povoljno na 248 šolah (71,27 %); zadostno na 68 in nezadostno na 32 šolah. Novih šolskih poslopij je bilo v tem letu zidanih 13. — **Z a s e b n e l j u d s k e š o l e:** Zasebne meščanske šole so bile tri na Kranjskem: dve nemški in ena slovenska. Vse tri oskrbujejo uršulinke. (Zunanja in notranja dekliška meščanska šola v Ljubljani in notranja dekliška meščanska šola v Škofji Loki). Zasebnih ljudskih šol je bilo 18 (8 nemških, 10 slovenskih) z 81 razredi — Vseh šol na Kranjskem v letu 1904/5. je bilo 420 z 931 razredi.

Š o l s k i o b i s k. — Število otrok, ki so bili dolžni obiskovati vsakdanjo šolo je znašalo: 38.110 dečkov, 37.116 deklic, skupaj 75.226 otrok. Ponavljalno šolo bi morale obiskovati: 6.541 dečkov in 6.815 deklic, skupaj 13.356 otrok. Od teh je obiskovalo javne ljudske šole 75.519, zasebne ljudske šole 3.937 otrok. Brez šolskega pouka je bilo 3.989 (4,50 %) otrok, bodisi radi boleznim, radi nedostatnosti šolskih prostorov, oddaljenosti od šole, ali pa zaradi tega, ker nekateri kraji (Kolk, Jurišče v okraju Postojna, Kanomlja in Čekovnik v okraju Logatec) niso nikamor všolani. Šolski obisk je pospeševalo: strogo kaznovanje neopravičenih šolskih zamud, obdarujevanje šolskih otrok z učnimi pripomočki, podpore hranilnic, posojilnic in raznih društev, šolarske kuhinje. Zlasti poslednje zelo ugodno vplivajo na šolski obisk, a so bili doslej vpeljane le na sedmih šolah (Postojna, Kočevje, Krško, Rateče, Mokronog, Litija, Toplice-Zagorje). Izredno dober pripomoček za povzdigo šolskega obiska je nabava učnih pripomočkov ali vsaj pisalnega in risalnega orodja na stroške krajnih šolskih svetov. Ta naredba, ki zasluži, da se vpelje po celi deželi, je doslej bila vpeljana na 40 šolah. — Šolski obisk so ovirali: bolezni, revščina, pomanjkanje delavnih moči vsled izseljevanja v Ameriko, uporabo otrok pri paši in poljskih delih, neugodne razmere kraja in podnebja (burja, snežni zameti, povodnji), prenapolnjenost mnogih šol, prevelika razsežnost šolskih okrajev i. t. d. Zaradi nalezljivih boleznim se je moralo zapreti 38 šol in je bilo izgubljenih 1294 učnih dni. — Glede šolskega obiska se razporede šolski okraji v sledeči vrsti: Ljubljana (mesto), Radolica, Logatec, Kranj, Kočevje, Postojna, Kamnik, Krško, Litija, Črnomelj, Rudolfovo, Okolica Ljubljanska (najslabši obisk).

U č i t e l j s t v o. Število učiteljev na javnih ljudskih šolah je znašalo 478. Od teh je imelo izpit učne sposobnosti 381, zrelostni izpit 42, brez učnega izpričevala jih je bilo 55. Število učiteljic: 361; z izpitom učne sposobnosti 262; z zrelostnim izpričevalom 59, brez izpričevala 10. Vseh učnih oseb je bilo 839 (56 več, kot prejšnje leto). — Vseh v e r o učiteljev je bilo 382. Med temi 5 nastavljenih od šolskih in 377 od cerkvene oblasti. Samostojnih učiteljic ženskih ročnih del je bilo 74, razun tega pa je poučevalo ženska ročna dela še 312 literarnih učiteljev.

Pouk in delovanje učiteljstva. Veronauk je poučeval svetni učitelj samo na eni šoli. Telovadba se je poučevala na 281 šolah (70,42%), ženska ročna dela na 289 dekliških in mešanih šolah. Šolski vrtovi so pri 207, in čebeljnaki pri 42 šolah. Šolske knjižnice se nahajajo pri 344 šolah (število zvezkov 54.021). Z učnimi pripomočki je bilo preskrbljenih: 128 šol prav dobro, 121 šol dobro, 96 šol zadostno, 54 šol nezadostno. Učni uspeh (na podlagi poročila nadzornikov) je bil prav dovoljen na 36 šolah, dovoljen na 200, manj dovoljen na 41, nedovoljen na osmih šolah; 87 šol ni bilo nazorovanih. — V metodiki to leto ni bilo bistvenih izprememb. Glede delovanja in pridnosti učiteljstva pravi poročilo: „Mnogi učitelji so kazali vnemo za daljno izobrazbo in izboljšanje svoje metode, se vedno pripravljajo na pouk in v ta namen prirejajo natančne dnevnik. Pri velikem številu učiteljev pa se kaže neka ozlovoljenost in brezbriznost glede izpolnovanja svojih stanovskih dolžnosti. Njih težnje merijo v prvi vrsti na izboljšanje gmotnega položaja. Pri tem bolj poslušajo svete radikalnih elementov, kot dobromislečih ljudi. Sploh je obžalovati, da se en del učiteljstva preveč udeležuje dnevne politike in tako izpostavlja, da pri tem trpi na mnogih krajih edinost med tovariši in ugled učiteljstva pri ljudstvu“. Pohvalno omenja poročilo patriotizem učiteljstva in sodelovanje pri dobrodelnih in narodnogospodarskih društvih.

Izobrazbi učiteljstva je služilo 13 okrajnih učiteljskih knjižnic, kjer je bilo 12.270 raznih del v 22.620 zvezkih. Posluževalo se je teh knjižnic 325 učiteljev. Krajne učiteljske knjižnice so bile na vseh šolah, izvzemši 19 javnih šol, in 33 šol za silo in so šteje skupno 44.268 zvezkov. A na mnogih krajih te knjižnice niso bile urejene in mnogo rabljive. Okrajne učiteljske konference so se povsod vršile po predpisih, deželne učiteljske konference pa iz znanih vzrokov ni bilo. O okrajnih učiteljskih društvih pravi poročilo, da se pečajo večinoma le z vprašanjem o izboljšanju plače. V vseh učiteljskih društvih je bilo preteklo leto le 21 pedagoško-didaktičskih predavanj. Učiteljski izobraževalni tečaji so bili: na poljedeljski šoli v Staudenu za sadjarstvo in vinogradništvo (udeleževalo se je tega tečaja 12 nemških učiteljev), na c. kr. strokovni šoli v Kočevju za risanje (udeležba 30 učiteljev) in na c. kr. umetno-obrtni šoli v Ljubljani nadaljevalni tečaj za risanje po modernih načelih (udeležilo 17 ljudskih mestnih učiteljev). Kot strokovne liste navaja poročilo: „Popotnik“, „Blätter zur Förderung des Abteilungsunterrichtes“, „Slovenski učitelj“, „Laibacher Schulzeitung“ in pohvalno omenja delovanja „Slovenske šolske matice“.

Izobrazba učiteljskega naraščaja. Izobrazbi učiteljev in učiteljic so služili na Kranjskem 4 zavodi. Moško in žensko c. kr. učiteljsiše v Ljubljani (148 gojencev in 168 gojenk); zasebna uršulinska pripravnica s pravico javnosti v Ljubljani (59 gojenk) in nemška zasebna pripravnica ljubljanskega šolskega kuratorija (69 gojenk). Stroški za c. kr. moško in žensko pripravnico v Ljubljani so znašali skupno 110.117 K 98 h.

Zavodi za negodne otroke in nadaljevalne šole. Otroško oskrbovališče gospejnega društva v Ljubljani, katero je obiskovalo

72 otrok. Javni otroški vrtci so bili trije, zasebnih 10. Nadaljevalne šole za deklice so bile v uršulinskem samostanu v Ljubljani, v Škofji Loki, v Mekinjah, in na zavodih šolskih sester v Trnovem in v Šmihelu pri Novem mestu. Višja deklinška šola v Ljubljani je imela tri letnike s 112 gojenkami. Obrtno-nadaljevalne šole v zvezi z ljudsko šolo so bile: v Postojni, Ribnici, Krškem, Škofji Loki, Kranju, Tržiču, Št. Vidu pri Ljubljani, Šmartinu pri Litiji, v Toplicah pri Zagorju, Idriji, Cirknici, Radolici, Bledu, Kamniku, Metliki in na treh slovenskih deških šolah v Ljubljani. Vse te šole so imele 21 tečajev in 33 razredov, kjer se je poučevalo 1159 obrtniških vajencev. Poljedeljskih nadaljevalnih šol ni bilo v deželi, vendar so dobivali na 103 šolah učenci vsakdanje in ponavljalne šole pouk v raznih strokah kmetijstva.

Zavodi za slaboumno in zanemarjeno mladino. Gluhonemnica v Ljubljani. Na tem zavodu so delovali trije definitivni učitelji, dve učiteljici in trije pomožni učitelji. Poučevalo se je 31 dečkov in 6 deklic v ljudskošolskih predmetih in ročnih delih. — Salezijanski zavod na Rakovniku pri Ljubljani za zanemarjeno mladino s slovensko enorazrednico in 22 učenci. — Šola v prisilni delavnici s 44 učenci.

Stroški za ljudsko šolstvo na Kranjskem. Plača učiteljstva 798 872 K 62 h; starostne doklade 92.681 K 22 h; dopolnilne doklade 1.193 K 37 h; krajevne doklade 3.789 K 99 h; funkcijske doklade 32.136 K 82 h; stanarina 17.000 K 07 h. Remuneracija za veroučitelje 19.081 K 26 h. Skupno znašajo stroški za ljudsko šolstvo: 1.222.655 K 10 h.

Mladinsko čitanje in čtivo.

(Konec.)

II. **Mladinsko čtivo.** 1. Mladinsko šolstvo, t. j. knjige, ki so pisane posebej za otroke, se je pričelo šele v 18. stoletju. S tem pa ni rečeno, da že poprej ni bilo nikakršnih knjig za otroke. Zasedujejo se pri raznih narodih mladini namenjene knjige, vendar ne popolnoma v zmislu sedanjih mladinskih spisov. Kitajcem je v posebnem čislu zbirka, imenovana „Ši-king“, „mladini prijetna in poučna knjiga, ki naj bi čistila in vodila njih duše“; sestavil jo je že Konfucij. Pri Indih je zaslovela mladinska knjiga „Hitopadesa“, t. j. prijazno poučevanje, ki podaje basni, povesti in modre reke; prvotno je bila spisana v pouk knežjim otrokom, potem pa se je zelo razširila kot ljudska knjiga in se prevedla v razne jezike; v 13. stoletju je izšla v latinščini kot „directorium humanae vitae“ in l. 1481. v nemščini. O tem, kaj naj bi čitela grška in rimska mladina, so obširno razpravljali Platon in Aristotel, Ciceron, Plutarh in Kvinktilijan. Po njih načelih so nadaljevali krščanski pedagogi v srednjem veku. Nekoliko se je pa tudi že v srednjem veku razširil krog mladinskega berila po vplivu arabsko-mavriške prosvete in drugih slovstev, ki so se jela razvijati pri

raznih narodih. Posebno so se v to svrho odbirale legende, pripovedke in drugo narodno blago. Enako se je nadaljevalo v 16. in 17. stoletju. Vendar se še te mladini namenjene knjige ne morejo smatrati kot samostojno mladinsko čtivo, marveč so bile le družinske knjige, ki so se skupno čitale.

Pravo mladinsko slovstvo se je jelo razvijati v „razsvetljeni“ dobi, v drugi polovici 18 stoletja. Imelo je zlasti trojni vir: angleške tednike, francoske učne knjige in berila, katerim je prototip Fenelonov „Télémaque“ in Madame de Beaumont, ter nemško slovstvo, ki je tedaj gojilo otroško pesem in moralno basen. Dva pedagoška tednika za starše in otroke skupno sta izhajala že 1731 v Hirschbergu in 1759 v Berlinu. Prvi izključno za otroke pisan periodični list je Adelungov „Leipziger Wochenblatt für Kinder“, 1772, tri leta pozneje je izšel Weißov „Kinderfreund“. Od tedaj pa rastejo otroški listi in mladinske povesti kot gobe iz tal. Tudi otroške igre so prišle v tej dobi v navado po vzorcu: „Moissy, Les jeux de la petite Thalia.“ Že takrat so se mnogi možje pritoževali radi prevelike množice mladinskih knjig; a takratni potoček se je v 19. stoletju povečal v veliko reko in se drvi v 20. stoletju v mogočnem veletoku po svoji široki strugi dalje.

2. Mladinske spise lahko razpredelimo v tri skupine. V prvo skupino štejemo otroško poezijo v širšem zmislu, namreč otroške pravljice, pripovedke in otroške pesmi.

V ocenjevanju pravljic so si pedagogi zelo navskriž. Ziller je v učni načrt za prvo šolsko leto sprejel pravljice — „als Gesinnungsstoff“ — za središče vsega poučevanja. Drugi odstranjajo pravljice popolnoma iz šole in jih prepuščajo družini. Pravo stališče bo pač to, da se dajo pravljice v pouku porabiti le v majhni meri, v domači družinski zabavi pa imajo, naj se že pripovedujejo ali čitajo, svoj upravičeni kotec. Saj so s sanjajočo otroško dušo bistveno sorodne. Po pravici so si torej že mnoge pravljice pridobile stalni prostor v otroških knjižnicah, n. pr. Grimmove, Musäusove, Bechsteinove, Hauffove in Andersenove; v novejšem času so napisali dokaj primernih pravljic za otroke: E. Giehl, Schupp, Harten, Togelius. Zelo napačno je, če otroci bero mnogo pravljic zaporedoma; tako čitanje brez presledka „utrudi“ in zbega otroško dušo ter ji ne daje pravega užitka in se polagoma pristudi.

Poleg pravljic imajo tudi basni upravičen prostor v mladinskem slovstvu. Dobre zbirke so priredili: Hey, Görres, Güll, Poggi, Reinick, med novejšimi: Ebeling, Agn. Franz, Jos. Braun, Proschko. — Ako se pripovedke priravnajo za mladinsko čtivo, je treba še posebne previdnosti in spretnosti, da ne postanejo otrokom nerazumne, dolgočasne ali celo npravno škodljive; posebno velja to o staroklasičnih pripovedkah.

Otroške pesmi se prično z otroškimi reki in verzi, s kiticami, ki so podpisane otroškim slikam, s pesmicami, ki jih otroci pojó ob igráh, ter se nadaljujejo tjagor do modernih zbirk iz pesništva velike narodne

literature „za mladino“. Posebne zasluge za to vrsto mladinskega slovstva imajo: Kl. Brentano, Claudius, Stolberg, Hoffmann von Fallersleben, grof Poggi, Klette in Güll i. t. d. Za pesniške antologije, kakor jih nudi novejša doba, pa menda otroci nimajo posebnega zanimanja.

Druga vrsta mladinskega slovstva je najobširnejša, namreč otroške novele ali „povesti za mladino“, event. za „odraslo mladino in ljudstvo“. Najprej so nastopali v takih spisih otroci, ki so starinsko modrovali o sebi, o svetu in človeštvu. To vrsto obsoja Kühner takole: „Taki spisi obsegajo čestokrat prav lepa premišljevanja starih o otrocih, pa niso knjige za otroke; zakaj otroci ne vedó nič o tem, da so srečni in nedolžni, in jim tega tudi ni treba vedeti; in če jih učimo, da snujejo premišljevanja o raju svojega detinstva, deklamujejo in pojó o lastni ljubeznivosti, pobožnosti in nedolžnosti, s tem ubijamo njih detinski čut.“

Že takrat in potlej so se razvijali moralični mladinski spisi, knjižice, v katerih se opisujejo otroške vrline in napake ali pa se razkazujejo na zgledih malih angelčkov in razuzdančkov. Take umetno in prisiljeno okrašene in našemljene „figure“ se morajo protiviti zdravi otroški naravi. Pozneje so popolnoma izginile. V novejšem času so z boljšim okusom gojili to vrsto mladinskega slovstva de Amicis, Burnett, Spyri, Brandstetter, pater Finn. V drugi polovici 19. stoletja in zdaj prevladuje takozvana „povest za otroke“, ki je zelo raznovrstna po snovi in obliki. V prvi polovici 19. stoletja ima še otroška novela večinoma odločno versko tendenco; tako so pisali: Krištof Schmid, Dittmar, Barth, Schubert, Caspari. Nekoliko bolj se že umika ta tendenca pri Nieritzu, Hoffmannu, Hornu, Lautenschlager-ju, Bauberger-ju in dr. Začne se doba kratkih novelic, knjižic po 12 krajcarjev, v katerih se pripoveduje po ena zgodba, a v nji nastopajo zdaj odrasli ljudje. Snov je ista kot v veliki literaturi; samo v odbiranju prizorov in v obliki se ozira na mladino: erotična primes se opušča ali vsaj zelo zakriva, kar je sirovega in izpodtakljivega, se odstranja in vpoštevava se otroška govorica. Ta nova mladinska literatura se je jako dobro razpečavala; zato so se zelo zavzeli zanjo knjigarji: vrstila se je zbirka za zbirko; nekatere so narasle kar do sto zvezkov. To je bilo seveda na kvar dobri reči, ker so nekateri pisatelji, n. pr. Nieritz in Hoffmann, silno hiteli, kar so sami obžalovali, a priganjala jih je potreba zaslužka. Posebno srečo so imeli Schmidovi spisi; njegova največja napaka, preobilne in predolge refleksije, se je prezirala, zato ker je znal ta mladinski pisatelj izredno dobro zadeti otroško mišljenje pri odbiranju snovi in v pripovedovanju.

V istem času se je začelo predelovanje romanov in novel velike literature za mali svet. Walter Skott, Bulwer, Cooper, Marryat, Swift, Cervantes so se prekuhávali, čedili in prirezávali za mladino. Ker je bilo tako pisarjenje „molzna krava“, je bila že skoro vsaka znatnejša knjiga v nevarnosti, da se prikrajša in predela tudi za mladino.

Sploh se mora reči, da so tu delovali vrli možje, nekateri res iz poklica, drugi prisiljeni po uboštvu; vendar je povprek le fabriško delo in

le malo res izbornih del. Toda boljših spisov te vrste ne smemo povsem zavreči, kakor se v novejšem času čestokrat godi. Ako hočemo prav ceniti vrednost teh spisov, jih ne smemo teoretiško pretehtavati, marveč vprašati odrasle ljudi, ki so v svoji mladosti zajemali in pili iz teh tokov. Velika večina se hvaležno spominja onih ur, ko so se z njimi veselo zabavali, nabirali dragocenih naukov in se nravno utrjevali. K sreči si zna idealizujoča mladina kakor ob preprosti igrački, tako tudi ob nerodno spisani povesti poiskati hrane za svoje višje življenje; v izpodbudo ji je to, kar je odraslemu kritiku v izpodtiko.

Tretji skupini novejših mladinske literature prištevam didaktične spise, ki so umerjeni za to stopinjo. Moderna struja, ki hoče popularizirati vedo, se je polastila tudi mladinskega slovstva. Svetna in domača zgodovina, naravoznanstvo v vseh svojih strokah, etnografija in geografija, tehnika in higijena, celo pravnštvo in bogoslovje je moralo podajati snovi za mladi svet. Ako je didaktično slovstvo suhoparno in v šolskem tonu, pač ne zanima mladine.

Ako so pa take snovi z estetiško spretnostjo obdelane, jih rada bere v veliko korist za spomin, um in okus. Dobre zgodovinske povesti, kakor jih je napisal Linder, Cuppers, Hecher, Kerner, in slike iz narave, kakor jih je podal Grube, Masius, Forsteneichner, Krapelin, Reinke in Werfer, dobro pisani potopisi, geografske slike so priporočljive. Življenjepisi učenjakov, državnikov in junakov so primerni, da krepijo voljo in vzgajajo značaj. Didaktični spisi so tudi protitežje škodljivemu čitanju zgolj pripovednih spisov.

Naj še na kratko omenjam ilustracij. Oče ilustriranim knjigam je Komenskega „Orbis pictus“, ki se je pozneje ponarejal in posnemal. Za male otroke je precej dobro poskrbljeno; ilustracije v povestih so pa večkrat zanikarne, včasih celo nenravne in pohujšljive ali pa kažejo divjost in neusmiljenost. Kritika naj bi bila tudi tu resna in stroga.

III. Kaj in kako naj čita mladina? Po kakšnih načelih naj se odбира mladinsko čtivo? Najlažje odgovorimo v negativnem smislu, ako določimo, kaj je treba gotovo odkloniti. L. 1879. so na Nemškem gimnazijski ravnatelji po temelitem posvetovanju sprejeli ta-le načela: **Zavreči je treba:** 1.) Spise, ki imajo kaj izpodtakljivega v nravnem, verskem ali političnem oziru; pa tudi take, ki nalašč in pretirano v ospredje stavijo versko tendenco in moralčna razmotrivanja. 2.) Spise, v katerih se enostransko poudarja konfesionalno stališče in se prekorači objektivni razgovor o nasprotstvih, ali se celo napadajo verske družbe in njih šege. 3.) Ironične, satirične, podlokomične in polemične spise. 4.) Spise, kateri čez mero dražijo in razburjajo fantazijo, posebno indijanske povesti, pomorske romane ter viteške, roparske in druge „strašne“ zgodbe, ki s slikovitim opisovanjem grozovitosti in ostudnosti napolnjujejo domišljijo z umazanimi podobami, kakortudi fantastične potopise. Posebno je treba zavreči vsa taka opisovanja, ki z nekim skrivnostnim sijajem in delnim prikriivanjem zavajajo v nečistost. 5.) Knjige, ki podpirajo mehkužnost in slad-

nost čustvovanja in izprijažo okus. 6.) V slabem slogu pisane knjige. 7.) Dela, ki so opremljena z nelepimi, neresničnimi ali praznimi in medlimi ali pa pretirano sentimentalnimi slikami.

L. 1904 je izdalo tudi bavarsko ministrstvo za bogočastje ukaz srednjim šolam, da naj se ob reviziji dijaških knjižnic izloči vse, kar je zastarelo, — kar ni primerno dotični starosti, — kar ima premajhen ali preslab tisk, — kar slednjič po vsebini ali ilustraciji naprotuje verskemu, nravnemu, patriotičnemu ali estetičnemu čutu.

Takim načelom lahko pritrdimo in pedagoški oziri zahtevajo, da se strogo in natanko izvedejo. Ko bi bila, n. pr., kaka knjiga sicer po vsebini in obliki brez graje, pa bi bilo v njej kaj rečeno zoper češčenje Matere božje ali kaj zlobno omenjeno zoper sv. pismo ali zgodovinske resnice, se mora zavreči vsa knjiga; to pa ne le z ozirom na mladino, marveč tudi z ozirom na izdatelje, ker le tako je mogoč izdaten pritisk na založnike, da bodo začeli izdajati le dobre reči.

Zahteve v pozitivni smeri pa je kratko in krepko označil Engelbert Fischer, ki je sam prečital in presodil 6000 spisov, v predgovoru k svojemu vrlemu delu: „Großmacht der Jugendliteratur“ takole: „Splošno priporočamo ona dela, ki imajo res pravo vrednost, pospešujejo vernost, vzgajajo in utrjujejo značaj, blažijo srce, vzbujajo čut in navdušenje za vzvišeno in lepo, za nežno in plemenito, goje patriotizem in dinastično mišljenje, v lepi, preprosti in pravilni obliki podavajo jedrnato, iz življenja zajeto vsebino, koristno razširjajo vednostno obzorje mladega čitatelja, pospešujejo resnobno čitanje, pomnožujejo jezikovni zaklad, vzbujajo spoštovanje do staršev, duhovske in deželске gosposke, krepko podpirajo vzgojo in pouk doma in v šoli, vzbujajo plemeniti čut za čast in ljubezen do dela, so v blagor mladini vseh stanov, posredujejo realne vede, ki so v naših dneh velikega pomena, ter so slednjič po vsebini in obliki tako dovršena, da ugajajo tudi odraslim olikancem“.

Izdali so se tudi mnogi zapiski mladinskih knjig; za katolike n. pr.: Fischer, Rolfus, Langthaler itd. Poleg tega prinaša vsako leto več časnikov bolj ali manj obširne ocene mladinskih spisov. Tudi takozvani vzorni zapiski klasičnih del za mladino se večkrat ponujajo. Vendar vsestransko priznanega kanona mladinskih spisov še nimamo in ga bržkone nikoli ne bomo imeli, ker „gustus est multiplex“ in „de gustibus non est disputandum“. Slabo ločiti od dobrega, to ni posebno težko; ali izmed dobrega more izbrati najboljše le oni, ki ima izredno fin okus in vsestransko izoliko. Pa je tudi še vprašanje, bi li kaj posebno koristil tak kanon, ker ljudstvo ima to nesrečno nagnjenje, da kupuje le to, kar je novo, in hoče brati le to, kar je „moderno“. Tudi knjigarji in založniki imajo mogočno besedo. Vendar to korist pa le imajo taki zapiski, ker nas vsaj obvarujejo, da ne kupujemo nič škodljivega in ničevega.

2. Kako je treba čitati? Da je čitanje koristno, mora imeti tri lastnosti. Biti mora zmerno, solidno in prav urejeno. Priden deček in tiha deklica, ki teden za tednom presedita v kotičku in če-

pita nad knjižico, kakršnakoli jima pride v roke, utegneta biti neravnim in miroljubnim staršem prijetna prikazen. Modri vzgojitelj pa ju bode pravočasno zapodil na prosto, knjigo in časnik pa jima zaprl s kljuko in ključem. Saj ima ravno nezmerno in brezmejno čitanje one zle posledice, ki smo jih naštevali v začetku. Tudi v mladinskem čitanju velja kolikortoliko opomin: *Non multa, sed multum*. Seveda ne pomeni „multum“ tukaj toliko, kot da naj bi čitanje bilo studij ali učenje; to dvoje se izključuje. Toda solidno vsaj bodi čitanje. Samo prelistavanje mnogovrstnih knjig, ne da bi se temeljito prečitavale, je škodljivo, istotako prehlavno čitanje ali požiranje (žrenje) knjig. Zelo se ugablja čitanje, ako mora otrok povedati staršem ali učitelju, kaj je bral; ali če so sami čitali knjigo in se o njej razgovarjajo z otrokom. Tudi opetovano čitanje iste knjige bi bilo zelo priporočljivo. Vendar bi v obče ne bilo modro, ako bi se takoj zahtevala taka ponovitev. Naj preteče toliko časa, da otrok pozabi posameznosti; potlej naj se zopet v misel vzame knjigo in otrok jo bo čital še enkrat z zanimanjem.

Tretja zahteva je pravilna pri čitanju. Najprej mora biti primerno starosti. Potlej se mora pri didaktičnih rečeh ozirati na šolo. O rečeh, ki pridejo v šoli šele pozneje na vrsto, naj bi se tudi zasebno ne čitalo poprej. Tudi naj se modro menjava zabavno čitanje s poučnim. Tudi individualnost otrokova se mora vpoštovati pri rednem čitanju. Otrok bujne domišljije naj dobiva knjige, ki mirno in trezno opisujejo realne razmere v življenju; trdosrčni naj čita pretresljive dogodbe itd.; tudi osebne lastnosti: napake, razvade — naj tu odločujejo. Zelo koristno bi bilo, tudi v tem zmislu urejevati zapiske mladinskega slovstva.

3. Še eno reč je treba omeniti; čudno bi se zdelo, ko bi se zamolčala. Suče se okrog imena Henrik Wolgast. Stvar je taka:

Pred kakimi 20 leti so se začele v veliki zvezi nemških učiteljskih društev snovati komisije za presojo mladinskih spisov. Ti odbori so se združili za skupno delovanje in so v to svrhu ustanovili leta 1893 „Die Jugendschriften - Warte“ kot svoje literarno-kritično glasilo. Število presojevalnih odborov je dozdej narastlo že na 60, njih glasilo se razpošilja v 50.000 izvodih deloma naravnost, deloma kot priloga pedagoškim listom. Leta 1896. je prevzel uredništvo H. Wolgast v Hamburgu. Istega leta je tudi izdal nekaj program s kričečim naslovom: „Das Elend unserer Jugendliteratur“. Glavna zahteva v tej knjižici, ki je navdušeno in v kritiki pikro pisana, je: da v mladinskih knjigah prevladuj ali edino vladaj estetična vrednost. Namen poetičnim mladinskim spisom je: otroka privaditi, da „je usposobljen za literarni užitek“. Otroka naj ne priganja k čitanju vsebina, marveč oblika, pisava. Ta namen se pa le doseže, ako je mladinski spis sam „umotvor“. Po Wolgastovem nazoru se z „umotvori“ ne more družiti nikakršna tendenca. Torej se mora izključevati iz poetičnih mladinskih spisov vsaka verska, patriotska, moralna ali katerakoli poučna tendenca.

Presojevalni odbori takozvanih prostih učiteljskih društev so pritrdili temu nazoru in v istem zmislu izdelovali kritike za „Warte“. Kmalu potem so začeli tudi vsako leto o božiču izdajati po Wolgastovi teoriji sestavljen zapisek mladinskih knjig in ga razpošiljati po učiteljskih društvih.

Ako pomislimo, da štejejo ta društva na Nemškem nad 100.000 članov, lahko izprevidimo, kolika tržna moč je ta zveza, ki jo zna Wolgast tudi vrlo dobro izkoriščati. Kar stoji na indeksu v „Jugendschriften-Warte“, se ne dá v širših krogih več razpečavati, tako da že od knjigotrštva odmeva zoper Wolgastov spis bridka pritožba: „Das Elend der Jugendschriften-Warte“.

Nemški presojevalci so pričeli tudi pozitivno delo in so izdali več „idealnih“ mladinskih spisov, ne sicer izvirnih, marveč odbranih iz raznih zbirk. Pa niso imeli posebne sreče; kritika jim je bila čestokrat zelo neugodna. Misel sama pa ni napačna, marveč jo priporočamo tudi katolikom, da naj bi se iz preteklosti odbrale in času primerno predelale najboljše mladinske knjige, kakor se to že godi z ljudskimi spisi.

Kako naj sodimo o tej Hamburški struji? Wolgastovo prizadevanje se pridružuje oni pedagoški struji, ki smatra slovstvo kot primerno in zadostno središče vzgoje. O nedostatnosti takega programa ni treba izgubljeni besedi; torej tudi odpade druga zahteva, da bodi vodilni namen otrokovega čitanja „usposobljenje za estetični užitek“. Da ima čitanje še druge bolj opravičene namene, je bilo že prej dovolj razjasnjeno. Sicer ima pa to „usposobljenje“ pri nerazviti otroški naravi gotove meje, kar priznavajo pedagogi in umetniki. Tudi se je bati neke prezgodnje nasičenosti, da otroci v poznejši dobi ne bodo imeli potrebnega zanimanja za estetično lepoto.

Kar zadeva drugo vodilno misel, „da mora mladinski spis biti umotvor“, ga pač ni nikogar, ki bi ne želel kaj takega, pa tudi nikogar, ki bi bil preverjen, da se dá izvesti taka zahteva, ker je celo v veliki literaturi tako malo pravih, res „izvoljenih“ umetnikov. Samo zunanja oblika še ni umotvor; glavna reč je obdelanje snovi, ki je pa nemogoče, ako umetnik ne dela po svojih svetovnih nazorih. Torej je tudi umotvor pravzaprav nemogoč brez tendence, ki pa seveda ne sme biti le prilepljena, marveč umotvoru utelešena. Tudi to je gotovo, da mora biti mladinsko čtivo v otroškem duhu, po snovi in pisavi se mora ozirati na otroško naravo. Slavni Stormov oxymoron: „Ako hočeš pisati za mladino, ne smeš pisati za mladino“ ni pač nič drugega nego zvoneče a prazno besedovanje. Torej se ne more mladinski spis imenovati umotvor.

Wolgastova zahteva je v toliko opravičena, da morajo dobri mladinski spisi res imeti slovstveno vrednost, in da, kar je slovstveno malo vrednega, tudi ne zasluži, da bi čitala mladina. Toda ta zahteva ni nova. Kako jo je poudarjal že Fischer, sem poprej navedel. Slično je že l. 1867. zahteval Willmann: „Prava mladinska povest mora biti klasična, klasična v tem pomenu, da je posest za vsako starost in da jo gojenec vedno rad zopet vzame v roke.“

Hamburška struja je v začetku nastopala jako oblastno. Gromeče Wolgastove besede so mnoge kar hypnotizirale. Odkar pa sama praktično, deluje, je postala pohlevnejša, znabiti radi lastne nerodnosti, posebno v konfesionelnem, a tudi literarnem oziru. Ocenjevalni odbori so si mnogokrat popolnoma nasprotni v svoji sodbi. Hamburški zapiski mladinskih knjig so za družine, kjer se še čisla pozitivno krščanstvo, popolnoma nezadostni.

Le v tem ima ta struja nekaj pomena za nas, ker je spravila vprašanje o mladinskem slovstvu v živahnejši tok in da se je začela bolj upoštevati pri pisateljih in odjemalcih literarna dovršenost. Novega vprašanja pa o tem predmetu ni spravila na dan, marveč je le zmedla nekaj niti, ki so bile že poprej dobro zasnute.

Učiteljstvo, vzgoja in alkohol.

V Ljubljani se je vršil 15. julija protialkoholni kongres z jako obsežnim programom. Že zborovanje samo, ki se je vršilo v znamenju boja proti alkoholizmu, pomenja neko novo strujo v našem javnem življenju, strujo, ki si je postavila za smoter: pobijati z vsemi sredstvi pogubni vpliv pijančevanja. Kdorkoli ima kaj treznega razuma, mora uvideti kolikega pomena je to stremljenje za naš narod, kateremu izcrpava življenjske sile ponajveč — alkohol. Duhovstvo in učiteljstvo pa lahko s poukom in zgledom največ stori proti tej socialni kugi. Zato ni izven okvira našega lista ako o zadnjem alkoholnem zborovanju nekoliko obširneje poročamo. —

Zborovanja se je udeležilo zelo mnogo občinstva obojega spola in vsakega stanu. Mala dvorana v hotelu „Union“ je bila natlačeno polna. In kar je še več vredno, vse to občinstvo je z čudovito vztrajnostjo in napeto pozornostjo sledilo raznim predavanjem, ki so se vršila dopoldne od 9.—12. in popoldne od 2.—6. ure. Prepričani smo, da bode ta kongres zelo pospešil zmisel za abstinenco na Kranjskem.

Dopoludne so predavali: L. Smolnikar: Zgodovina protialkoholnega gibanja; dr. Jan. Ev. Krek: Alkohol in produktivni stanovi; prof. Evg. Jarc: Alkohol in inteligenca; gdč. Marija Stekar, tajnica slov. abstinencnega krožka na Dunaju: Žensko vprašanje in alkoholizem. Popoludne: dr. Dolšak in dr. Robida o vplivu alkohola na človeško telo; J. Erženova: alkohol in delavke; župnik Avsec: alkohol in narod; Moškerc: alkohol in tisek.

Iz tega bogatega gradiva, hočemo tu posneti le uvodni govor gospoda L. Smolnikarja, ki dobro osvetljuje razvoj protialkoholnega gibanja in objaviti celoten govor prof. Antona Jarca: Alkohol in vzgoja.

Predavatelj je razdelil protialkoholno gibanje v tri dele:

I. Zmernostno gibanje do iznajdbe destiliranega alkohola (žganja). II. Boj proti žganjepitju. III. Moderno protialkoholno gibanje (popolna abstinenca).

V prvi dōbi ni najti sledu o kakem zistematičnem protialkoholnem gibanju, vendar so posamezniki priporočali vzdržnost od alkoholnih pijač. Že Buda je rekel: Ne pij opojnih pijač. Tudi pri Egipčanih se je v najstarejših časih zahtevala vzdržnost od vina v gotovih slučajih, ljudstvo pa je bilo močno vdano vinopitju zlasti pa pivu, ki se smatra za egipčansko iznajdbo. Pri Asircih in Babiloncih so se le posamezniki vzdrževali opojnih pijač, prav tako pri judih gotovi sloji ljudstva (nazirejci). Pri Grkih in Rimljanih se je v starejših časih resno priporočala vzdržnost od vina, zlasti mladeničem in ženskam. O poznejši klasični dōbi pa velja: Z rastočo kulturo je naraščala tudi želja po vživanju, torej tudi pijančevanje. Vendar so se takemu življenju vdajali le premožnejši sloji. Uživanje alkohola je bilo omejeno na privatno življenje. V teh krogih je seveda nezmernost obhajala svoje orgije, tako zlasti pri grških „simpozijah“ in rimskih „commessiones“. — Krščanstvo je zmernost proglasilo kot čednost, čeprav ni zahtevalo stroge abstinence, kar v tedanjih razmerah ni bila nujna stvar. Poleg tega je alkoholno vprašanje v prvi vrsti fiziološko in socialno vprašanje, v drugi vrsti versko. Zato se evangeliji tega vprašanja dotikajo le posredno. V prvih časih krščanstva je pijančevanje veljalo za sramotno, pilo se je zmerno, popolna zdržnost se je visoko cenila. V začetku srednjega veka ni bilo rednega pijančevanja. Zelo pomenljiv je nastop izlama. Da se je hitro razširil, je mnogo pripomogla zapoved Mohamedova, ki je naložil svojim vernikom strogo dolžnost vzdržati se vseh opojnih pijač. V poznejši dōbi srednjega veka so kvarljivo vplivali cehi, ker so organizirali skupno popivanje in uvedli škodljive pивske šege. Po vzorcu cehov so pozneje na vseučiliščih ravnali dijaki. Izmed bojnikov proti alkoholizmu srednjega veka je posebno omeniti Frančiška Asiškega.

II. Prava nevarnost alkoholizma se je pričela šele potem, ko je svet dobil novo opojno pijačo: žganje. Proti koncu srednjega veka sta to pijačo iznašla francoski zdravnik Arnold de Villanova in njegov učenec Rajmund Lullus. Novo tekočino so imenovali „aquae vitae“. Odslej se je začelo žganje razširjati.

Že v 15. in 16. stoletju je po Nemškem, Skandinaviji in Ruskem prodrlo v najširše sloje. In zoper to žganjepitje se do konca 17. stoletja ni skoraj nič storilo. Reakcija se je pričela šele v 18. stoletju. Karl Linè je prvi zapisal znamenite besede: „žganje je za človeško telo močen strup“. Vladarji so začeli vpeljavati davek na alkohol. Na verskem polju se je začelo gibanje proti alkoholu zlasti med Metodisti. John Wesley je kot poglavitno točko te sekte postavil zdržnost od opojnih pijač. Poleg tega so imenovati: Benjamin Franklin, Tomaž Jefferson, Hufeland i. dr. L. 1826. se je ustanovila prva ameriška temperenčna družba. Člani te družbe so se zavezali, da nikdar ne pokusijo žganih pijač. Že po treh letih je bilo nad 100.000 članov. L. 1833. je zboroval prvi temperenčni kongres v Filadelfiji, na katerem se je poročalo, da je v sedmih letih nastalo 6000 temperenčnih društev z več ko 1.000.000 članov, nad 2000 žganjarij je prenehalo, 500 trgovin z žganjem se je opustilo.

Iz Amerike se je to gibanje preneslo na Angleško, Nemško in v Skandinavijo. Ustanovila so se društva, začeli so se izdajati časopisi, brošure. Zanimali so se za to gibanje zlasti duhovniki in učitelji. Uspehi so bili toliki, da je bilo l. 1840. že 433 protizganjarskih društev s 50.000 člani in l. 1845. so šteli na Nemškem poldrugi milijon zdržnikov od žganja. Polagoma pa je to gibanje počelo pojmati in poznejši politični dogodki so ljudstvo potisnili iz te struje. Podobno gibanje se je razvilo na Švedskem in Norveškem, s takim uspehom, da pripadata zdaj med najbolj trezne dežele v Evropi.

III. Moderno protialkoholno gibanje. Boj proti žganju zato ni bil uspešen, ker se je pojavil nov sovražnik. Čim bolj je konsum žganja pojenjal, tembolj je naraščala produkcija in konsum piva. Zato je bil uspeh polovičarski. Moderno geslo je zdaj: „zdržnost od vseh opojnih pijač!“ Najprej je misel popolne abstinence prodrla v Ameriki, kjer sta jo zagovarjala Šved Magnus Huss in Anglež Benjamin Richardsohn. Med mnogimi društvi, ki so si vzela za podlago popolno abstinenco je najdelavnejši in najrazširjenjši: „neodvisni red dobrih-templarjev“ ustanovljeno v New-Yorku l. 1852. in osnovan po vzorcu framasonske organizacije. L. 1866. je štel red že 2868 lož z 168 500 člani. Red je razširjen po celem svetu, v Evropi zlasti na Angleškem, Švedskem in Nemčiji. Namen reda je: polagoma odpraviti rabo opojnih pijač in omejiti alkohol z drugimi narkotičnimi strupi vred na apoteke. Poleg tega reda deluje v Ameriki še cela vrsta drugih društev tako, „mednarodna zveza abstinencijskih žena“, „društvo modrega traka“ in „narodna temperenčna družba“. Poslednja zlasti stremi za tem, da se po posameznih državah prepove fabrikacija in trgovina z alkoholom. Zelo mnogo je storil za razširjenje abstinence misli v Ameriki John Gough. — V Evropi je imenovati na prvem mestu kapucina o. Mathewa, največjega dobrotnika Irske. Koj prvo leto svojega delovanja je pridobil ta izredni mož 10.000 abstinentov, drugo leto 66.000, en sam dan jih je pridobil 88 000; v Dublinu jih je nad 178.000 vstopilo med abstinate. Do svoje smrti l. 1856. je pridobil okoli 2 milijona prebivalcev, t. j. 1/4 vsega prebivalstva za zdržnost. — Poleg te akcije je nastalo na Angleškem cela vrsta društev z enakim namenom: „britska temperenčna liga“, „društvo angleških temperenčnih zdravnikov“. Med katoličani je zlasti znamenito delovanje kardinala Maninga, ki je ustanovil „katoliško ligo popolne abstinence“. Vrhunec uspehov je doseglo moderno protialkoholno gibanje na Islandskem in Finskem. Na Islandskem je izdelovanje vsake opojne pijače na otoku prepovedano, trgoviza z njimi pa visoko obdačena. V Švici se je osnovala l. 1875. „zmernostna družba modrega križa“, ki je štela l. 1902. že 77.000 članov. Med katoličani je št. galenski škof Augustin Egger razvil jako živahno gibanje in ustanovil „katoliško ligo abstinentov“. V Švici obstoji tudi „društvo švicarskih abstinencejskih učiteljev“, ki jako dobro deluje z zgledom in poukom. V Nemčiji se je šele l. 1880. začelo novo protialkoholno gibanje, ko je prejšnje skoro popolnoma zaspalo. Omeniti je: „nemško društvo zoper zlorabo opojnih pijač“, Guttemplanje in društvo modrega križa. V najnovjšem času so se tudi katoličani zganili in orga-

nizirali. Vseh nemških protialkoholnih listov je 44, ki se tiskajo v 160.000 izvodih. V Avstro-ogrski moremo govoriti o modernem protialkoholnem gibanju le še kaka 4 leta sem. Sicer že obstoji dolgo časa „avstrijsko društvo zoper pijančevanje“, pa stoječ na stališču zmernosti ni nikdar moglo pokazati znatnih uspehov. Po l. 1901. so nastala nova moderna društva: modri križ, društvo abstinentnih delavcev na Dunaju, društvo abstinentnih ženâ, društvo abstinentnih učiteljev in učiteljic na Dunaju i. dr. Med Čehi skoraj ni nobene gibanja, pač pa med Poljaki, ki imajo svoj list in svoje abstinenčno društvo „Elevterija“. Med Slovenci „družba treznosti“ ni imela znatnih uspehov. Pred par leti se je ta družba preosnovala in vzela tudi točko o popolni abstinenca v svoja pravila. A pokazala se je potreba posebnega društva, ki na podlagi popolne abstinence začne novo živahno propagando proti alkoholu po slovenskih deželah. To nalogo si je zastavilo društvo „Abstinent“, ki je priredilo prvi protialkoholni kongres.

Prof. Anton Jarc:

Alkohol in vzgoja.

Ko mi je prišla pred oči sobotna številka „Slovenca“, v kateri je bil objavljen seznamek predavanj, ki se imajo vršiti na današnjem sestanku, pogrešal sem v njihovi vrsti predavanja o vprašanju, ki se mi zdi ravno v oziru na alkohol prav posebne važnosti, o alkoholu in vzgoji. Nisem dolgo pomišljeval, ampak takoj prihodnji dan povedal sem svoje mnenje g. dr. Kreku in se ponudil, ako ni družega, ki bi prevzel to nalogo, da sam pripravim to vprašanje, seveda, kolikor je v tem kratkem času mogoče. Z veseljem je pozdravil mojo misel in obljubiti sem mu moral, da prevzamem to predavanje.

Predno preidem k predmetu samemu, menim, da je vsekako potrebno odgovoriti na vprašanje, ali je pa sploh potrebno razmotrivati to vprašanje, ali z drugimi besedami, ali je alkohol res taka nevarnost za mladino in posebe za našo slovensko mladino? Da alkohol telesu in po njem duhu otrokovemu škoduje, o tem, menim, ne more biti dvoma. Če je alkohol toli poguben odraslemu človeku, čegar telo je že popolnoma razvito, na višku svoje popolnosti, kaj moremo šele reči o telescu otrokovem, ki je podobno skrajno nežni rastlinici, ki je pokazala šele prve pojave svojega življenja, katera niti polne solnčne svetlobe še ne more prenašati, kateri postane pogubonosni lahko vsak dih ostre sapice. Kako bi se pač mogla iz take rastlinice, zamorjene že v nežni mladosti, razviti krepka rastlina, ki naj bi se odela z bujnim cvetjem in rodila objlen sad?!

Alkohol je za mladino brezdvomno škodljiv, v tem se vjemajo vsi zdravniki, ne samo oni, ki govoré za popolno abstinenco, ampak tudi tisti, ki se še vedno poganjajo za „zmerno“ uživanje alkoholnih pijač.

In tej nevarnosti je izpostavljena v toliki meri, kakor se nam niti od daleč ne more dozdevati, tudi naša slovenska mladina, katero tolikrat nazivljemo z lepim imenom: „naše upanje, naša nada“. V dokaz tej svoji trditvi ne bom navajal morebiti kakih splošnih fraz, zadostuje naj samo

kratka statistika iz najnovejšega časa, — od predvčeranjem. V zavodu našem v Št. Vidu smo imeli v preteklem šolskem letu 84 gojencev. Bili so vsi razen par izjem iz poštenih kmečkih hiš, telesno večinoma dobro razviti, tudi duševno niso nikakor v nobenem oziru zaostajali za gojenci družin enakih zavodov. Od teh je bilo 57 v I. razredu, 26 pa v pripravljavnem. Po starosti sta bila 2 — 10 let, 14 — 11 let, 28 — 12 let, 29 — 13 let, 10 — 14 in 1 — 16 let stari. Tem sem stavil različna vprašanja glede alkohola, ki so ga uživali že oni. Naj navedem nekatere odgovore:

1. Samo jeden žganja še ni pokusil.
2. Vino in pivo pa vsi.
3. Preveč so pili: (ne mogoče do polne pijanosti) 12 po enkrat, 1 po dvakrat, 7 po 3 ali večkrat.

Torej čez dvajset otrok več ali manj že vinjenih.

Z veseljem moramo poudarjati, da v zavodu samem niso dobili nobene kapljice alkohola, tudi ob „slovesnih“ prilikah ne, ko so večkrat v navadi kake takozvane „dispenze“. Upam, da bo tako ostalo tudi v prihodnje.

Podobne, a lahko rečem še bolj žalostne podatke bi lahko dobili tudi od drugod, zlasti o otrocih, na katerih se že prav jasno kažejo sledovi alkohola. Prav umestno bi bilo, ako bi se še druge, naslanjaje se na vprašanja objavljena v posebnih tabelah v raznih protialkoholnih knjigah in časopisih, nadaljevale take študije in iskali podatki.

A treba, da preidem k stvari sami in podam nekatere konkretne misli. Kraj prve vzgoje otrokove je domača hiša, oče in mati sta nje-gova in prva naravna odgojitelja. Ta vzgoja pa se nikakor ne začne šele takrat, ko se otrok začne že samostojno gibati in kretati, ko že jamejo v njem javljati prvi pojavi duševnega življenja.

Prvi vplivi na življenje še komaj razvijajočega se novega bitja postanejo že lahko usodepolni za celo njegovo življenje. Kaj naj rečem o materah, ki uživajo ob času svojega prvega materinskega veselja alkohol in vcepljajo, mnogokrat seveda popolnoma nevede, pogubonosni alkoholov strup v žile in žive svojega ljubljencega. Naravnost neumevno je in nemogoče opravičiti, ako se spozabijo tako daleč, da same dajejo svojim otrokom alkohol v tej ali oni obliki, naj bo že iz slepe ljubezni ali kakega drugega vzroka. Skušnja nas uči, da ga ni nagona v otroku, ki bi se ta lo zgodaj in v toliki meri pojavil, kakor nagon posnemati, kar vidi na odraščanih. In tukaj se mora začeti prva neposredna vzgoja otrokova.

Tukaj mora pa imeti oče ne samo prvo besedo, ampak on ima tudi najodgovornejšo ulogo. Na mizi, kjer obedujejo s svojimi starši tudi otroci, ne bi se smel prikazati alkohol nikdar. Ta zahteva velja zlasti imovitejšim očetom. Hote ali nehote se navadijo otroci po starših na gostilne — alkohol jim postane potreba. In tej se ne more mladenič odreči tudi takrat, ko stopi v zakon.

Drugače pri ženi. Ona je ostala v domači hiši do tedaj, ko je postala možu življenjska družica, zato ji je alkohol neznana potreba. Ako se ne

zdrži popolnoma alkohola, vzrok je samo premalo spoznanje, nezadosten pouk v tem oziru.

Žena sodeluje z možem — uravnava kot gospodinja hrano, da je možno živeti možu brez alkohola.

Gostilničarji imajo korist le od tega, kolikor prodado pijače, pri jedi, vsaj tako pravijo, ne zaslužijo nič; zato pa pripravljajo jed in prodajajo le jedi, ki gostom napravljajo čim največ žeje.

Tega v domači hiši ni treba. Vsaka gospodinja naj bi skrbela za zdravo sadje, po katerem ima vsak otrok že prirojeno poželenje, katero pa tudi vedno blagodejno vpliva na ves njegov organizem.

Vzgojo domače hiše nadaljuje šola. Da bi šola glede alkohola kaj vplivala, se zdi nezaslišano. A vendar je potrebno. Prvo nalogo bi imeli tu

1. Šolski zdravniki. Pri nas so še nepoznana stvar a 200 nemških mest je že z njimi preskrbljenih.

2. Naravnost pouk o alkoholu in njega škodljivem vplivu. Tak pouk je vpeljan v Ameriki. In posledica? Že leta 1833. na I. zmernostnem kongresu je bilo 6000 društev z 1 milijonom članov. In ta boj se je še z večjim uspehom nadaljeval. Potreba, ki jo je čutilo ljudstvo samo, je uvedla poduk o alkoholu kot poseben predmet. Taka potreba je tudi pri nas. Čeprav se pouk o alkoholu ne vpelje kot posebna stroka, ima učitelj prilike vseeno dovolj pri drugih predmetih:

1. **Krščanski nauk**: V. božja zapoved (uboj, samomor nasledki alkohola). Pijan človek izgubi gospodstvo nad svojim razumom, pojavijo se najnižje strasti. Ako to velja o odrastlih, kako se naj alkohola varujejo šele otroci...! Krasne besede apostolove: Telo tempelj svetega Duha — Najsvetejše, orodje naše duše. Ne ga omadeževati v pijanosti. Možgani in živci, zastrupé se z alkoholom.

2. **V jezikovnem pouku**: Primerna berila. Potrebna bi bila v tem oziru reforma naših beril, da se odpravi nepotrebno hvalisanje „vinske kapljice“.

3. **V računstvu**. Na mednarodnem kongresu na Dunaju je poročal učitelj meščanske šole, da je dal učencem sledečo nalogo: Ako človek zapije 30 kr. na dan, koliko v 1 mesecu, v 1 letu v svojem življenju. Nič ni omenil o alkoholu samem. In posledica? Dečki so hoteli po šoli neko žganjarno s kamenjem pobiti.

4. **V svetovni zgodovini**: Aleksander Veliki, žrtev pijanosti, prav tako Rimljani, Mahomed prepovedal vino.

5. **V zemljepisji**: ječe in blaznice v ožji domovini, Bavarsko, Indijanci, žrtev alkohola.

6. Samo po sebi umevno, da je največ prilike v naravoslovji. Tu je umestna opazka: O strupu gada se govori otrokom, tisoči ga ne vidijo živega, kaj šele, da bi jih mogoče pičil; o najbolj razširjenem in najbolj nevarnem strupu alkoholu pa ničesar ne vedó.

Mnogo bode učitelj lahko povedal o alkoholu pri razpravi o človeškem telesu o higijeni.

Nekatere resnice je tu jasno utisniti v spomin:

a) alkohol ne redi;

b) alkohol ne daje moči, ravno narobe;

c) posledice za posamezne organe, zlasti za možgane in živce. Dobri pripomočki so: Weichselbaumova stenska tabla, katero je ministrstvo priporočilo in brošura: Helenius. Gegen den Alkohol. 48 kr. Želeti bi bilo slovenskega prevoda.

7. Telo v adba — le vzdržen človek more biti kos svoji nalogi. Ko se boritelji in turisti trenirajo, se vedno strogo varujejo alkohola. Cela kopa knjig, vse to poudarja — —

8. Pomen gospodarski. Koliko se zapravi denarja, moči. Številke govore z grozno jasnost.

9. Pouk v sadjarstvu, čebelarstvu, šolarski izleti brez alkohola.

Učitelj, ljudsko- ali srednješolski imej srce za svoje učence. Beseda iz srca najde pot do srca. Ne samo zato govoriti, da se izpolni ura. — — Ako zna učitelj pridobiti srca učencev, dobivajo željno vsako besedo iz ust.

Predvsem pa bodi učitelj sam strog zgled zdržnosti ako ne popolen abstinent. Najmogočnejše vpliva, ako more nase pokazati. Na jezik mi silijo spomini, ki sem jih sam doživel, a o katerih so mi pravili drugi, a čemu jih oživljati!

Mnogo bi v tem oziru lahko storile razne oblasti, če bi n. pr. prepovedale pod najstrožjimi kaznimi točiti nedoraslim vpijanljive pijače; ki bi dajale navodila, kako voditi ta tako potrebni pouk i. t. d. A v tem bi znabiti ravno nevarnost, da zaide vsa stvar na ono nevarno birokratično pot, katera, kakor nas žalostna skušnja uči, le premnogokrat ravno nasprotno doseže, kakor bi imela.

Prvo in najpotrebnejše je, da se zavzemo za stvar vsi, katerim je izročena vzgoja naše mladine in to so, razen duhovnikov, naši učitelji, ljudski kakor srednješolski. Ako bodo oni spoznali neizmerno važnost tega vprašanja, ako temeljito proučé to vprašanje in razpršé zmote, ki so v tem oziru še trdno vkoreninjene med našim preprostim narodom kakor med izobraženci, potrebno bodo gotovo premagali vse zapreke, ki se jim stavijo, našli bodo pravo metodo, po kateri bodo gotovo dosegli svoj namen. Še enkrat poudarim: le trezen premislek in temeljito proučenje nas more pripeljati do pravega spoznanja, da abstinenca ni nekaj, kar nosi na sebi znak posebnosti, ni nekaj, kar naj vzbuja pomilovalén posmeh. V čast in v ponos si bomo šteli, da moremo pomagati s krepko roko naši mladini, da stopa naudušeno proti svojemu cilju. Tedaj bomo imeli pa tudi zavest, da smo storili svojo dolžnost, da postane v resnici naša telesno in dušno krepka mladina upanje našega naroda.

D o p i s i.

Iz logaškega okraja. Okrajna učiteljska konferenca logaškega okraja se je vršila dne 4. julija t. l. na Rakeku. Ob otvoritvi konference se je gospod nadzornik Iv. Thuma spominjal v prvi vrsti v minulem šolskem letu umrlega učitelja in šolskega voditelja gosp. Alojzija Pina v Dolenjem Logatcu, je nato predstavil nove učne moči tega okraja ter imenoval svojim namestnikom gospoda nadučitelja Andreja Šesta. Zapisnikarjem sta bila izvoljena gg. Rafael Gostiša in Stanko Legat. Gospod nadzornik je v svojem poročilu o nadzorovanih šolah podal mnogo nasvetov, kako bi bilo mogoče šolstvo tega okraja izboljšati. Zlasti pa je opozarjal na one določbe novega šolskega in učnega reda, ki se bistveno razlikujejo od sedanjih določb. Za tem so sledili trije referati in sicer: g. M. Kabaj je posočal o „Sestavi enotnega učnega načrta za ponavljalne šole“. Pri tem predmetu se je večkrat razvila prav živahna debata. Zelo zanimiv je bil referat go-

spoda Avgusta Šabeca: „Brzobjavna vremenska prognoza in ljudska šola“. Ob širen, jako temeljito sestavljen pa je bil referat g. Janko Bajca: „Kako naj ljudska šola deluje za varstvo živali.“ O okrajni učiteljski knjižnici je poročal g. Leopold Punčuh. Dohodkov je bilo 483 K 62 h, stroškov pa 163 K 34 h. Knjižnica šteje 1151 del v 1366 zvezkih. Konferenca je sklenila, ker je večina knjižničnega odbora v Gorenjem Logatcu, da se tudi knjižnica prestavi iz Dolenjega Logatca v Gorenji Logatec. Pregledovalcem računov sta bila izvoljena gdč. Fr. Bajer in g. I. Krže; v knjižnični odbor pa gg.: Fr. Čuk in Leop. Punčuh ter gospodične A. Kotlušek, M. Delak in E. Pehani. V stalni odbor so bili soglasno izvoljeni dosedanji gg. Josip Benedek, H. Likar, P. Repič, Avg. Šabec in Andrej Šest. Pri volitvi dveh zastopnikov učiteljstva, ki se je vršila po listkih, sta bila z večino glasov izvoljena dosedanja zastopnika gg. Hinko Likar in Peter Repič.

S l o v s t v o.

Spominska knjiga. Zelo zanimiva in ob enem tudi poučna je „Spominska knjiga prve gorenjske sadne razstave v Radovljici leta 1904.“ Njena vsebina obsega „Uvod“ ter odstavke: „Slovesna otvoritev razstave“; „Razstava, nje zgodovina in uspeh“; „Notranja uredba razstave“; „Življenje v razstavi“; „Sodba obiskovalcev o razstavi“; „Dôba razstave“; „Odlikovanja“; „Dobrotniki“ in „Razstavljeno sadje“.

Sadje se je razstavilo 117 strank iz Gorenjskega, Notranjskega, Dolenjskega, Primorske, Štajerske in Koroške na 24tih mizah. Iz vseh omenjenih dežel je bilo razstavilo sadne pijače 16 strank, sadne konzerve 1 stranka; razne stroje in orodje 7, nenavadne predmete pa 3 stranke. Nato sledi v knjigi zaključek računov.

Oddelek: „Nekaj praktičnih nasvetov“ obsega sledečo vsebino: 1. Prirejajmo sadne razstave! 2. Kako se prirejajo sadne razstave? 3. Sadjarstvo — naša bodočnost. 4. Pridelujmo sadje v večjih množinah! 5. Snujmo sadne centrale! 6. Kako uporabljati sadje? 7. Ustanovljajmo sadna društva! 8. Sadjarski pouk v šoli.

Oddelek: „Naša priloga“ opisuje sledeče jabolčne vrste: 1. Grofovsko jabolko. 2. Princovo jabolko. 3. Zimska zlata parmena. 4. Kanadska rajneta. 5. Oranžna rajneta. 6. Muškata rajneta. 7. Robstonov Pepeping. 8. Rmeni Bellefleur. 9. Rdeči Bellefleur. 10. Andersleberjev Kalvil. 11. Yelika kaselska rajneta. 12. Montforsa rajneta.

Za vsako teh vrst je v knjigi po dvoje tabel; prva nam kaže krasno naravno slikano

sadje vsake vrste, druga pa v črnih odtisih obliko naravne rasti njenega drevja. Med obema slikama je pa po en prazni list za belježke. Vsa knjiga je za sadjarski napredek zelo važnega pomena. To knjigo naj bi si omislili vsi krajni šolski sveti po slovenskih deželah za šolske knjižnice; nabavil naj bi si jo pa tudi vsak vneti sadjerejec, kar bi mu izvrstno služilo — osobito v nabavo žlahtnih cepičev onih vrst, ki so priporočljive, a jih še nima in bi sicer tudi ne vedel, kam se za nje obrniti. Tudi nobena okrajna učiteljska knjižnica naj bi v bodoče ne bila brez te krasne in poučno-praktične knjige.

Krasno vezana knjiga stane 8 K, broširana pa 6 K in se naroča pri „Načelništvu sadne razstave v Radoljici.“

Krajni šolski sveti, okrajne učiteljske knjižnice in slovenski sadjerejci sezite urno po njej! Žal vam ne bode za male soldke, ki jih bode potrosili zanjo. *M. R.*

Silvin Sardenko: *Roma. Poezije.* Založila Katoliška bukvarna v Ljubljani. — Krasna knjižica, kakor po obliki tako po vsebini. Pesem se vrsti za pesmijo, ena lepša, nežnejša kakor druga. Rim je bil sicer že velikokrat opevan v visokih himnah, v donečih odah, a v tej knjižici spoznavamo, kako se zrcalijo krasote in veličine „večnega mesta v nežni, rahli pevski duši in ji izvablajo srebrno čiste, božajoče akorde. Povsod pristna Sardenkova poezija, tudi takrat ko opeva silni kolosej ali mračne katakombe. — Knjižica je zelo pripravna za darilo odrasli mladini. Zato jo najiskrenejše priporočamo. Cena elegantno vezani 2 K.

Anton Maier: *Učne slike iz nazornega nauka za I. in II. razred.* Drugi popravljeni in pomnoženi natis. Cena 2 K 50 h, po pošti 2 K 70 h. — Maierjeve „Učne slike“ so se zelo priljubile. Njih prednost je zlasti v tem, da ne nudijo preveč gradiv, ampak le toliko, kolikor ga je možno obdelati v prvih dveh letih. Zato je bila prva izdaja hitro razprodana. V novem natisu se je učivo nekoliko izpremenilo glede pripovedovalnega nazornega nauka in risb. Pridejane so tudi štiri nove učne slike. Gotovo bode tudi nova izdaja učiteljstvu dobro došla.

Društvo »Abstinent« v Ljubljani naznanja, da prične izdajati protialkoholno knjižnico, katere prvi snopič izide povodom prvega slovenskega protialkoholnega kongresa, katerega

privedi prihodnjo nedeljo 15. t. m. v mali dvorani hotela „Union“. Knjižnica bode izhajala v samostojnih snopičih, kateri bodo prinašali poljudno pisane, izvirne razprave o alkoholizmu. Prvi snopič bode prinesel razpravo g. župnika Avseca pod naslovom: „Protí alkoholu — brez dvoma!“ Vsak snopič bode obsegal po eno ali več tiskovnih pol. Snopič z eno tiskovno polo bode stal 10 vin., z več polami razmerno več. Naročnike sprejema društveni tajnik Ivan Podlesnik, Ljubljana, Kopitarjeve ulice št. 2. Snopiči pa se bodo prodajali tudi v „Katoliški bukvarni“ v Ljubljani.

Kaj je torej z alkoholom? Vsem, ki so dobre volje, pojasnjuje M. V. Založila „Katoliška bukvarna“ v Ljubljani. Cena s poštnino vred 77 vinarjev. — Zelo važna knjižica. Protialkoholno gibanje je postalo tako aktualno in je zlasti za naše slovensko ljudstvo tolikega pomena, da mora vsak njega stremljenje natančneje poznati, posebno pa tisti, ki imajo narod vzgojevati in voditi: duhovniki in učitelji. Znanstvenih knjig o škodljivosti alkohola, o potrebi odpora proti njemu je že dovolj izšlo v raznih jezikih. Imenovana brošura pa ne namerja teorizirati, temuč brez znanstvenega aparata alkoholno vprašanje pojasniti in dejansko pospešiti. Pisana je zelo živahno in se vedno ozira na najnavadnejše ugovore in napade na abstinenco. Hvalevredno je, da se ogiblje pretiravanja, katero navdušeni abstinenti zelo radi zagrešé, pa navadno več škoduje kot koristi. Zato želimo, da bi jo vsi izobraženci čitali. Vsebine tu ne bomo podajali, vsak naj jo spozna iz knjige. Pripravljamo pa za vzgled njene praktične smeri, poziv na vse stanovne za odpor proti pogubnemu alkoholizmu (str. 39). — „Treba je sodelovanja vseh, vsi na krov! Proti zlu, toli razširjenemu in vkoreninjenemu kakor je sedaj alkoholizem, treba da se vnamejo in zavzamejo, združijo in sklenejo na odpor vsi. Ne samó vlada in ne samo cerkev, ne samo eden ali drugi stan, ampak vsak človek, kdor ima glavo na pravem koncu in srce na pravem kraju, pa tudi cele skupine in korporacije, vsi na vojsko zoper tega najsilnejšega sovražnika našega ljudstva! Prizadeti smo pri tem vsi: cerkev in država, občine in župnije, duhovnik in rodoljub, kmet in gospóda. Predvsem naj se izobraženi stanovni, ki imajo ljudstvu kazati pot in skrbeti za njega blagor, zavzemajo za to delo, potem bo že tudi ljudstvo sledilo.“

O delovanju učiteljstva in šolskih oblasti piše brezimni pisatelj: „Da so učitelji kot vzgojevatelji mladine poklicani tukaj delati, in da bi lahko veliko storili, to je gotovo. Zato se morajo pa najprej sami za idejo vneti. Dozdaj nam je znano par učiteljev - voditeljev abstinentov in to navdušenih. Pri svojih sestankih bi morali prav pogostokrat predavati o tem aktualnem predmetu. Sicer pa imamo že lepe knjižice pisane o tem, n. pr. „Šola v boju zoper pijančevanje“, samo praktično uporabljati bi jih bilo treba. — Tudi učitelji - abstinentje naj bi sklenili, po zgledu drugih dežel, med seboj „zvezo abstinentnih učiteljev“.

Deželna vlada in deželni šolski svet. Mi želimo, prosimo in pričakujemo, da bodo deželne vlade pokrajn, koder Slovenci prebivajo, obnovile stare ukaze v tej zadevi, čuvale, da se vestno izpolnjujejo in izdale še nove ukaze, toliko in takih, kolikor le smejo in morejo v svojem delokrogu storiti. Rodoljubi po posameznih pokrajinah pa, ki jim je mar zmernostno gibanje, morajo na svoje deželne vlade pritiskati z resolucijami, vlogami, deputacijami itd. — Posebno bi še morala deželna vlada paziti na okrajna glavarstva, da ne bodo tam uradniki po svoji glavi tolmačili, obračali, oziroma zanemarjali dotične postave in ukaze. — Deželni šolski sveti bi morali šolam naravnost predpisati in ukazati, ne le, da naj si nabavijo knjigo „Šola v boju...“, ampak da in kako da imajo učitelji v tem oziru delati. Če se sto in sto takih reči predpisuje: Koliko in katere slike morajo po šolskih stenah viseti, katere učila mora šola imeti, da mora biti tehtnica v šoli i. t. d., zakaj bi ne mogli in hoteli nič zaukazati o tem, kar

je sedaj našemu ljudstvu najpotrebnejše za resnično izobrazbo? Zato naj bi deželni šolski svet odredil, naj si vse šole omislijo stenske table, na katerih se predstavljajo žalostni nasledki pijančevanja, pokvarjen človeški organi itd.; in to naj bi učitelji razlagali. Tak nazorni nauk združen z družbo treznosti, začeto že v vsakdanji ali vsaj v ponavljalni šoli, o čemer smo že spredaj govorili, bi gotovo zelo veliko izdal.“

„V boj za slovensko šolo!“ in „Bodoča narodna in gospodinjška šola v Št. Jakobu v Rožu na Koroškem“. Spisal Matej Ražun, župnik. — Dve brošurici, ki jako dobro osvetljujejo žalostne šolske razmere na Koroškem, a sta hkrati tudi plamteč poziv na koroško slovensko ljudstvo, da vstraja v boju za narodno šolo. V prvi brošurici dokazuje pisatelj škodljivost in neuspehe „utrakvistične“ šole, ki namerava Slovence le ponemčiti, a sicer zabranjuje njih izobrazbo (med 1000 Slovenci 105 analfabetov). Potem poljudno razpravlja o namenu ljudske šole in o sredstvih pri pouku in vzgoji in pride do zaključka: Jezik je orodje, s katerim šola poučuje in vzgaja, s katerim šola mladino uči srečno svojo pot hoditi. Zato more biti učni jezik ljudske šole „edino in samo le materni jezik šolarjev.“ Ostali del knjižice se peča s šolskimi razmerami v Št. Jakobu. Druga brošurica ima namen ljudstvo poučiti o potrebi in uredbi narodne in gospodinske šole v Št. Jakobu, ki jo nameravajo ustanoviti koroški rodoljubi. Naj bi navduševalne besede gospoda pisatelja našle povsod krepak odmev in vzbudile mnogo požrtvovalnih src.

Šolske vesti.

Imenovanja. Glavni učitelj na učiteljišču v Ljubljani g. Ivan Macher je imenovan za drugo državno gimnazijo v Ljubljani; suplent na državni realki v Ljubljani g. Josip Mazi je imenovan pravim učiteljem na istem zavodu in gospod dr. Ivan Šlebingler, suplent na drugi državni gimnaziji v Ljubljani je imenovan pravim učiteljem na državni gimnaziji v Novem mestu.

Dopust do 17. februarja 1907 je c. kr. poljedelsko ministrstvo dovolilo ravnatelju ces. kr. rud. deške ljudske šole v Idriji, g. Alojziju Novaku.

Matura na novomeški gimnaziji. Za izpit se je oglasilo 14 osmošolcev in 1 eksternist. Dva domača in eksternist so odstopili od izkušnje, izmed ostalih so dobili 4 odliko, 7 je zrelih, eden pa bo ponavljal iz enega predmeta jeseni.

Na višji realki v Mariboru je delalo maturo 14 kandidatov, med temi 1 eks-ternist. Izdelalo jih je 5 z odliko, 8 navadno, eden bo ponavljal izpit po počitnicah.

Razširjenje šole. Velenjska štiri-razrednica se bo razširila v petrazrednico.

Merkantilnega kurza, ki se je vršil za učitelje obrtno - nadaljevalnih šol od 2. do 14. julija t. l., so se udeleževali sledeči učitelji: Anton Arko, Konrad Barle, Miroslav Betriani, Josip Brinar, Jakob Furlan, Fran Gale, Adolf Harmel, Fran Jaklič, Matija Janežič Karol Javoršek, Janko Jeglič, Luka Jelenec, Ferdo Juvanec, Fran Kalan, Fran Kozjak, Miroslav Kramar, Fran Lavtižar, Anton Lenarčič, Fran Marolt, Fran Mlakar, Josip Novak, Miroslav Repousch, Fran Rus, Vilibald Rus, Emil Schifferer, Karol Simon, Avguštin Šabec, Fran Škulj, Ignacij Tran te. — Pouk se je vršil v sledečih predmetih: Trgovsko in menično znanstvo (16 ur), poslovni sestavki (8 ur), obrtno računstvo (15 ur) in knjigovodstvo (25 ur).

Izpit usposobljenja za vrtnarice s slovenskim učnim jezikom so napravile pred izpraševalno komisijo v Gorici sledeče gđne: Brešan Anastazija iz Podgore, Čopi Gabrijela iz Kronberga, Gregorič Amalija iz Dekan, Hvala Helena iz Šempasa, Klun Kristina iz Mirnega, Lazar Josipina iz Podgore, Mahnič Ivanka iz Dekanov, Peček Amalija iz Grahovega in Zikulnig Uršula iz Sv. Stefana (Koroško).

Izpit za ženska ročna dela na občin ljudskih in meščanskih šolah. Pred goriško izpraševalno komisijo so napravile izpit za ročna dela na občin ljudskih in meščanskih šolah, in sicer s slovenskim učnim jezikom, sledeče gospodične: Batistič Ant, Vrtojba, Bregant Rafaela, Gorica, Kocjančič Angela, Go-

rica, Kunst Marija, Celje, Šošter Amalija, Celje, Velat Marija, Devin, Sestre Sternad Klotilda, Velikovec, s hrvatskim učnim jezikom pa Božič Marija s Sluma pri Buzetu.

Izpremembe pri učiteljstvu. Pre-meščeni so: Nadučitelj Ferdinand Kallinger iz Toplice v Tržič, učitelja Fran Kuhar in Ivan Kalan iz Št. Gotarda v Domžale, oziroma iz Ovsiša v Vele-sovo; učiteljice Karolina Domianovič iz Breznice v Koroško Belo, Ana Zev-nik iz Škocjana v Gorje, Marija Stare iz Loškega Potoka v Blagovico, Marija Garbajs iz Tržiča v Toplice - Zagorje; Marija Žgur iz Telč v Tomišelj in Te-rezija Bole iz Vrhpolj v Domžale. De-finitivni sta postali učiteljici Angela Trošt v Vodica in Pavla Buh v Sostrem.

Upokojeni so Ambrož Poniž, nad-učitelj v Rifembergu, Jožef Kragelj, učitelj v Gradišču in gđna Ana Luk-man, učiteljica v Št. Ferjanu.

Razpisane učiteljske službe. V krškem okraju so razpisana mesta: učno mesto na štirirazrednici v Št. Jerneju in trirazrednici v Št. Rupertu v za-časno nameščenje, z opombo, da se bo pri podelitvi šole v Št. Jerneju oziralo le na moške prosilce. Dalje je razpisano voditeljsko mesto na enorazrednici v Črneči vasi in učno mesto na dvo-razrednici v Velikem Trnu v stalno oziroma začasno nameščenje. Pravilno opremljene prošnje naj se predlože do 18. julija 1906 okrajnemu šolskemu svetu v Krškem — Na enorazredni ljudski šoli na Colu je razpisano učno mesto v stalno nameščenje. Pravilno opremljene prošnje naj se predlagajo c. kr. okrajnemu šolskemu svetu v Postojni predpisanim potom do 23. julija 1906. — Na dvo-razredni ljudski šoli na Premu sta raz-pisani nadučiteljsko in učiteljsko mesto v stalno nameščenje. Pravilno opremljene

prošnje naj se predlagajo c. kr. okr. šol svetu v Postojni predpisanim potom do dne 20. julija 1906. Na dvorazredni ljudski šoli v Vrhopolju se razpisuje s tem 2. učno mesto v stalno nameščenje Pravilno opremljene prošnje naj se predlagajo c. kr. okr. šolskemu svetu v Postojni predpisanim potom do 3. avgusta 1906. Prosilci, kateri v kranjski javni službi še niso stalno nameščeni, morajo z državnozdravniškim izpričevalom dokazati, da imajo popolno telesno sposobnost za šolsko službo.

Iz letnih poročil. Prva državna gimnazija v Ljubljani je sklenila letošnje šolsko leto 6. julija. Iz letnega poročila tega zavoda posnamemo nastopne podatke: za obvezne predmete je bilo z ravnateljem nameščenih 28 učnih moči. Zavod je štel 17 razredov, ker so bile v treh razredih po tri in v treh po dve paralelki. Število dijakov je znašalo koncem leta 569 (za 12 več ko lani); po narodnosti je 457 Slovencev, 103 so Nemci in 9 je inorodcev. Ljubljančanov je 178, Kranjcev od drugod 297 in zunanjikov 94. — Učni uspehi so sledeči: 452 dijakov je dobilo I. red, med njimi 87 z odliko, 4 so zaradi bolezni neizprašani, k ponavljalnemu izpitu po počitnicah je pripuščenih 59, izdelali niso: 39 z drugim in 15 s tretjim redom. — Šolnine in pristojbin se je vplačalo 13.358 kron 80 vin., štipendistom pa se je izplačalo 11.579 kron 29 vin. Podporna zaloga, ki podpira dijaštvo izdatno s knjigami, obleko in deloma z denarjem, je za to leto porabila 2281 kron 8 vin. — Poročilu, ki ga je sestavil ravnatelj A. Senekovič je pridejana razprava profesorja A. Paulina o praprotilih na Kranjskem. — Druga državna gimnazija v Ljubljani. Slovensko izvestje te gimnazije obsega spis dr. Janka Šlebingerja „Pisanice“, prvi slovenski pes-

niški almanah in „Šolska poročila“ iz katerih posnemamo, da je bilo na tej gimnaziji koncem leta 362 dijakov, od katerih je dobilo prvi red z odliko 19, prvi red 236, drugi red 42, tretji red 21 dijakov, ponavljalna izkušnja se je dovolila 42, dodatna izkušnja 2 dijakoma. Slovencev je bilo 361, Čeh 1. — C. kr. višja gimnazija v Gorici. Iz šolskega poročila posnamemo sledeče: Vpisalo se je v začetku leta 536 učencev, koncem leta pa jih je bilo 490. Po narodnosti je bilo učencev, in sicer 264 Slovencev, 193 Italijanov, 31 Nemcev, 1 Hrvat in 1 Poljak. Po veroizpovedanju jih je bilo 484 katolikov, 1 protestant in 5 židov. Uspeh učenja je bil sledeči in sicer: 86 učencev je dobilo odliko, prvi red pa sta dobila 302 učenca. K ponavljalnemu izpitu je bilo pripuščenih 23 učencev. Drugi red je dobilo 49 in tretji red 16 učencev. Štirje učenci bodo pa imeli zaradi bolezni naknaden izpit. — Knezoškofijska privatna gimnazija v Št. Vidu nad Ljubljano je zaključila šolsko leto dne 14. julija s slovesno sv. mašo, katero je daroval sam prevz. knezoškof. Letno izvestje prinaša spis: „Naši cilji in vzori“, imenik učiteljske knjižnice in šolska poročila. Prvoimenovani spis je programatične vsebine in razpravlja o namenih in vzgojnih pripomočkih novega zavoda. Smoter mu je krščanska vzgoja. Dobro jo označuje poročilo z besedami: „Če govorimo o krščanski vzgoji, pa ni misliti na množino pobožnih vaj, kakor da bi se v zavodu dečki preobkladali z molitvijo; pač so nam pobožne vaje izmed najbolj važnih faktorjev pri vzgoji, vendar v našem dnevnem redu ni v ta namen nič več časa odmerjenega kakor v vsaki poštenji, res krščanski hiši. Krščanska vzgoja tudi ni negacija vsakega veselja, kakor da bi mladini ne privoščili nobenega raz-

vedrila in negovali v njih neko poniglavo pobožnjaštvo, ki mu mrzi ves svet. To ni krščanska vzgoja, ampak samo nje potvara. Temelj, na katerem se snuje krščanska pedagogika, je dvojno neoporečno načelo: 1. Bog je naš stvarnik in zadnji cilj našemu življenju; 2. človek ni več tak, kakršnega je Bog prvotno ustvaril, ampak nosi v sebi nasledke greha ki so ga storili naši prvi starši. Iz teh dveh načel je posnela krščanska pedagogika posledice, negativne in pozitivne. Na teh načelih sloni praktična pobožnost, h kateri navaja krščanski pedagog svojega učenca. „V tej pobožnosti pa ni nič žalostnega in nič prenapetega, nič slabotno sentimentalnega, pa tudi nič žalostnega in nič odurnega, kar bi strašilo mladega človeka: vse je zdravo, naravno, lepo umerjeno. Po pravici piše Dupauloup: „Naj sodi svet kakorkoli, mene uči izkušnja, da v pobožnosti ni nič slabotnega; dečkom, ki imajo po 13 ali 14 let, daje neko zrelost značaja in moč duha, ki jo moramo občudovati, če jo bolj natanko opazujemo; naredi jih pridne, skrbne, zadovoljne z malim, odkrite in odločne proti sebi; to so vam najboljši tovariši in najbolj prostodušni učenci; preprosti, ljubeznivi, brez oholosti, brez nadutosti, brez trdote; pobožnost naredi vse v njih; dviga jim duha, razširja jim srce; tu ni nič bojazljivega, nič tesnosrčnega, nič prisiljenega. Nikoli nisem videl otrok, ki bi bili bolj veseli, ki bi se bolj smejali, bili bolj zdravi, kakor so bili moji gojenci v pariškem malem semenišču. Pobožnost jim je vsadila veselje v srce, veselje pa, pravi sveto pismo, viije balzam življenja v kri, dočim žalost in strast razjeda kosti malopridnega otroka. Odkrito povem: večkrat sem strmel, ko sem videl učitelje, ki so bili mrzli do vsega, kar zadeva pobožnost v učencih; njih vedenja si nisem mogel dtugače tolmačiti,

kakor tako, da so nesposobni gojiti v otrocih pobožnost, ker je sami nimajo.“ Vzori, ki jih zavod goji, so torej zdravi, krščanski vzori in le želimo, da bi jih mogel trajno uresničiti v značajih sebi izročene mladine. — Imenik učiteljske knjižnice (sestavil Anton Jarc) izkazuje 896 raznih znanstvenih in leposlovnih knjig. Za pričetek bogata zbirka! — Iz šolskih poročil posnemamo, da je na privatni gimnaziji delovalo 7 učnih moči (4 redni in 3 pomožni učitelji). Zavod je obsegal letos prvi gimnazijski in pripravljalni razred. Število učencev koncem šolskega leta 84 (27 v pripravlj., 57 v prvem gimnazijskem razredu); vsi Slovenci. Izpričevalo I. reda z odliko jih je dobilo v pripravlj. razredu 8, v 1. gimnazijskem razredu 16; izpričevalo I. reda v pr. razredu 15, v gimn. razredu 30; izpričevalo II. reda 6, III. reda 1, ponavljalni izpit 8 učencev. Šolsko leto 1906./7. se prične dne 18. septembra s sv. mašo. Za sprejem učencev veljajo tele določbe: a) Učenci, ki hočejo vstopiti v pripravljalni razred, naj se osebno zglasé pri gimnazijskem ravnateljstvu dné 17. septembra. b) Učenci, ki hočejo vstopiti v I. gimnazijski razred, naj pridejo k sprejemnemu izpitu dne 16. julija ob 8. uri ali pa dne 17. septembra. Ponavljati sprejemni izpit na istem ali kakem drugem zavodu ni dovoljeno. Tisti učenci, ki so uspešno dovršili pripravljalni razred, prestopijo brez vsprejemnega izpita v I. gimnazijski razred. c) Učenci, ki hočejo vstopiti v II. gimnazijski razred, naj se dné 17. septembra osebno zglasé pri ravnateljstvu s šolskim izpričevalom zadnjega poluleta. Ponavljalni izpiti se vršé dné 17. septembra. Redni šolski pouk se prične dne 19. septembra. — Uršulinske dekliške šole v Ljubljani. V šolskem letu 1905/1906 je uršulinski zavod obsegal: vnanjo petrazredno ljudsko in

vnanjo slovensko trirazredno meščansko šolo (otroški vrtec), učiteljske z vadnico in notranjo nemško meščansko šolo. — V petrazredni vnanji ljudski šoli se je poučevalo po postavno predpisanih učnih načrtih za ljudske šole na Kranjskem. Število učenk je znašalo 473 (470 Slovenk in 3 Nemke). Od teh je bilo 383 sposobnih za višji razred, 82 nesposobnih, 8 neizprašanih. — Vnanjo meščansko šolo s slovenskim učnim jezikom je obiskovalo 149 učenk (147 Slovenk, 1 Nemka in 1 druge nar.) Od teh je bilo sposobnih za višji razred 123, nesposobnih 20, neizprašanih 6. — V otroškem vrtcu je bilo 50 deklic. — Učiteljske je imelo letošnje leto prvi in tretji letnik in pa delavski tečaj. V prvem letniku je bilo 30, v tretjem 34, v del tečaja 6 gojenk. Vadnica s petimi razredi in nemškim učnim jezikom je štela 233 učenk (45 Nemk, 167 Slovenk, 21 druge narodnosti). Za višji razred sposobnih 208, nesposobnih 24, neizprašana 1. — Notranja nemška meščanska šola s tremi razredi in nemškim učnim jezikom je imela 121 gojenk (32 Nemk, 80 Slovenk, 9 drugih nar.) Sposobnih za višji razred je bilo 117, nesposobne 4. — Skupno je dobivalo v šolskem letu 1905/6 pouk na uršulinskih šolah 1046 deklic.

Maturó na ljubljanski ces. kr. višji realki je delalo od 30. junija do 5. julija 21 učencev in 3 eksternisti. Od teh je eden padel na celo leto, 7 jih ponovi po en predmet čez dva meseca, drugi so dobili zrelostna izpričevala.

Zrelostni izpiti na ženskem učiteljsku v Ljubljani so se pričeli dné 25. pr. m. pod predsedstvom gospoda deželnega šolskega nadzornika Frančiška Levca. Oglasilo se je k njim vseh 42 gojenk in 18 eksternistinj. Zrelostno spričevalo za splošne ljudske šole s slo-

venskim in nemškim učnim jezikom je dobilo: a) 39 gojenk pripravnice, in sicer gospodične Marija Bartl iz Šmartna pri Litiji, Pavlina Bayer iz Kranja (z odliko), Viljemina Beniger iz Podkorena, Marija Brüscheiler iz Isole (z odliko), Angela Čenčič iz Kamnika (z odliko), Pavla Dežman iz Ljubljane, Karolina Dostal iz Ljubljane, Gudula Dragotin iz Ljubljane, Adelajda Ebner iz Ljubljane, Ana Elsner iz Litije, Ana Fajdiga iz Novega mesta, Pija Gandini iz Novega mesta, Ana Jak iz Ljubljane, Josipina Jerman iz Krškega (z odliko), Marija Jugovic iz Ljubljane, Otilija Junowicz iz Sereta (z odliko), Marija Jurca iz Jakovice pri Planini, Marija Lončarič iz Selc na Hrvatskem, Marija Marinko z Vrhlike (z odliko), Ivana Mesec iz Šiške, Marija Mulaček iz Ljubljane (z odliko), Angela Nagode iz Divače, Ana Pavlin iz Škrjanč, Edita Perhauc iz Ljubljane, Ivana Pezdir z Viča, Matilda Podkrajšek iz Ljubljane, Adela Pogorelec iz Št. Vida pri Zatični, Uršula Potočnik z Grada pri Bledu (z odliko), Severa Reil iz Ljubljane (z odliko), Terezija Ravhekar iz Boh. Bistrice, Josipina Stegenšek iz Tevč pri Laškem, Ana Suhač z Dunaja (z odliko), Karolina Šinkovec iz Cirknice, Pavla Šusteršič iz Ljubljane, Elizabeta Trenz iz Celja (z odliko), Milena Vencajz iz Ljubljane, Alojzija Vanderschmidt iz Ljubljane, Adela Zajc iz Ljubljane in Albina Zalar iz Ljubljane (z odliko); b) štiri absolventinje mestne višje dekliske šole in sicer gdčne Terezija Juvanec iz Ljubljane, Frida Kleč iz Ljubljane, Marija Lokar iz Ljubljane in Angela Miklavčič iz Ljubljane. Zrelostno izpričevalo za ljudske šole z nemškim učnim jezikom sta dobili gdčni Elizabeta

Elsner iz Škofje Loke in Margareta Krenner iz Ljubljane. Dopolnilno izkušnjo za ljudske šole s slovenskim učnim jezikom je napravila gdčna Ema Schmidmayer iz Črnega Vrha pri Idriji. — Ena eksternistinja je bila reprobirana, 12 kandidatinjam je dovoljena ponavljalna izkušnja, ena kandidatinja je pa zaradi bolezni odstopila od mature.

Izpremema učnega načrta na višjih gimnazijah. Pritožbe zoper grščino in zlasti zoper nepotrebno mučenje dijakov s prestavljanjem in nalogami, so napotile učno ministrstvo, da je nekaj ukrenilo. Naučno ministrstvo začasno odpravlja v 7. in 8. gimnazijskem razredu prestavo (kompozicijo) iz učnega v grški jezik, uvaja pa prestavo iz grškega v učni jezik. S tem pridobljeni čas se porabi za čitanje. Nadalje namerava naučno ministrstvo izdati že prihodnje šolsko leto za šolsko in zasebno uporabo obširno krestomatijo grške literature. Vedno se pojavljajo pritožbe, da na višjih gimnazijah v sedanjih učnih urah ne morejo obvladati fizike in da pripada v VII. gimnazijskem razredu kemiji le malo učnih ur. Naučno ministrstvo dovoljnjše začasno, da se uči fizika v VII. gimnazijskem razredu 4 ure na teden, v drugem semestru se uči kemija dve uri na teden, da se tako lažje predela tvarina in da se bolj poglobi predpisana učna tvarina.

Moravske učiteljice so na svojem zadnjem, jako bogato obiskanem shodu — 400 udeležnic — sprejele resolucijo, katere glavne zahteve so: povzdiga učiteljske izobrazbe (moških in ženskih), poučevanje tudi v deških oddelkih, enaka plača z moškimi, zastopništvo v krajnih, okrajnih in deželnih šolskih svetih, državljske in politične pravice, zrušenje celibata (za učiteljice).

Šolske počitnice v celjskem okraju. Poroča se: Okrajni šolski svet

celjski je za šolski okraj Celje določil ljudskim šolam nasstopne počitnice: od 16. julija do 15. septembra imajo počitnice šole: okol. Celje (deška in dekl.), Galicija, Vojnik trg in okol., Ljubečno, Št. Peter, Frankolovo, Štore in Teharje; od 1. avgusta do 1. oktobra pa šole: Griže, Liboje, Zg. Ponikva, Št. Pavel, Petrovče, Žalec, Doberna, Šent Jurij ob južni železnici (deška in dekl.), Sv. Lovrenc pri P., Nova cerkev, Blagovna, Svetina, Dramlje. Okr. šol. svet je tako ukrenil uvažujé mnenja učiteljstva in krajnih šolskih svetov. Pričeti se ima pouk po slej povsod jeseni.

Učitelji-čebelarji. Kranjski čebelarji so zborovali na praznik svetega Petra in Pavla v Ilirski Bistrici. Pri tem zborovanju so predavali Fran Črnagoj, Hinko Likar in Fran Rojina.

Celodnevni nerazdeljeni pouk na dunajskih šolah. C. kr. dež. šolski svet dolenje-avstrijski je izdal z dnem 25. marca t. l. ukaz, kjer pooblašča ces. kr. mestni šol. svet dunajski, da sme ta uvesti za poskušnjo že letos namesto predpisanih takozvanih vročinskih počitnic — celodneven nerazdeljen pouk z ozirom na § 60., odstavek 2. novega učnega in šolskega reda. — C. kr. mestni šol. svet dunajski je takoj porabil to priliko in ukazal uvesti na vseh ljudskih in meščanskih šolah dunajskega mesta celodneven nerazdeljen pouk. V tem ukazu se poleg mnogih zahtev tudi poudarja, da naj se pouk raztegne do 1. ure popoldne — ako treba — da se natančno poroča, kako se je nadzorovalo one otroke, ki so zaradi te izpremembe pouka ixročeni sami sebi, in poroča naj se tudi, kateri učitelji so se posebno „izkazali“ pri tem popoldanskem nadzorovanju itd. Poročati je tudi, kako se je oskrbelo t. j. kako delo se je dalo onim šolarjem, ki zaradi domačih razmer ne

morejo biti pod posebnim nadzorstvom — proste popoldneve. Poročilo mora biti gotovo do 15. julija — Ta ukaz je stopil meseca junija v veljavo.

Okrajna učiteljska konferenca za litijski okraj se je vršila 27. junija v Zatičini. Dnevni red je bil jako obširen. O šolskem in učnem redu je poročal F. Lužar, o pravicah in dolžnostih učiteljev s posebnim ozirom na lokalne učiteljske konference v smislu stalnega šolskega in učnega reda J. Škrbinc, kakšne učne pripomočke nam je rabiti v posameznih razredih, oddelkih in skupinah, o

tem je poročala Erna Zajčeva, o pravicah in dolžnostih učiteljev (učiteljic) s posebnim ozirom na lokalne učiteljske konference je razpravljala P. Tomšičeva, kot poročevalko „Šole in doma“ pa je določil nadzornik Ivano Dolinarjevo iz Višnje gore. Z največjim zanimanjem je poslušalo učiteljstvo temeljite in stvarne razprave referentov. Pri tej skupščini se je vršila tudi volitev dveh zastopnikov učiteljstva v okrajni šolski svet. Izvoljena sta bila skoro soglasno dosedanja zastopnika Andoljšek in Zajec.

D r o b t i n e.

Šolstvo v Bosni in Hercegovini. Skupno finančno ministrstvo je predložilo pretekli mesec delegacijam poročilo o upravi Bosne in Hercegovine. Iz tega poročila podajemo tu oddelek o šolstvu: Za časa okupacije l. 1879. je bilo šolstvo v teh deželah urejeno popolnoma na verski podlagi. Bilo je 535 turških šol s 23.603 učenci, 54 katoliških in 56 pravoslavniških ljudskih šol s 5913 učenci. Koncem l. 1905 pa je bilo 352 javnih ljudskih šol, med njimi 239 splošnih, 103 konfesionalne in 10 zasebnih, ki so bile preosnovane po medernih načelih, število šolskih otrok je znašalo 35.700. V mestih je bilo ustanovljenih 9 trgovskih šol in več obrtnih. Višje dekliške šole so nastale v Sarajevu, Mostaru in Banjaluki, državno učiteljsiše v Sarajevu. Poleg tega skrbita za učiteljski naraščaj še zasebno žensko učiteljsiše v zavodu sv. Jožefa in in Dar-ul-Muallimin (hiša učiteljev) v Sarajevu. Tri gimnazije v Sarajevu, Mostaru in Tuzli štejejo 1020 učencev, med njimi 173 mohamedancev. Razen teh imajo gimnazije še jezuitje v Travniku

in frančiškani na Visokem. Višja realka je v Banjaluki, tehniška srednja šola v Sarajevu in zavod za vzgojo kadijev (mohamedanskih sodnikov) ravnotam.

Gimnazija na vasi. Ruski veleposestnik V. A. Afanasjevič v Gdovskem okraju je daroval okrajnemu zemstvu svoje posestvo v vasi Daniloovo z vsemi poslopji in vrtom v ta namen, da bi si v omenjeni vasi ustanovila gimnazija za kmečke otroke. Zemstvo je sklenilo še to leto odpreti prvi gimnazijski razred za kmečke otroke obojega spola. Pouk bode brezplačen, za hrano bodo učenci in učenke plačali 30 rubljev na leto.

Gmotno stanje srbskih učiteljev. Lahko se reče, da imajo srbski učitelji med vsemi državnimi uradniki na Srbskem razmerno najboljše plače. Na Srbskem ne more nihče učitelja premestiti brez njegove želje. Prva plača učiteljev znaša 800 levov (frankov); po 5 letih znaša 1050 lv., po 10 letih 1350 lv., po 14 letih 1700 lv., po 18 letih 2100 levov, po 22 letih 2550 lv.; kadar učitelj doseže 26. leto učiteljske službe, dobi 3000 levov

plače; kadar služi 32 let, pošlje se v pokoj s polno zadnjo plačo. Ako bi hotel še dalje služiti, dobi na leto 300 levov nagrade. Ako srbski učitelj nima primerne stanovanjske (najmanj dve sobi), mora mu občina plačati stanovanje; v Belgradu 80 levov, v drugih mestih 40 levov in na deželi 30 levov na mesec.

Skrb za božjastne otroke. Na letošnjem shodu katoliških dobroteljskih društev (Charitastag) v Lincu je govoril privatni docent dr. A. Pilcz z Dunaja o „skrbi za božjastne otroke“. Govornik je poudarjal v začetku svojega govora, da se v Avstriji za božjastne otroke doslej skoraj nič ni storilo. Božjastnim so zaprti vsi zavodi, zato so mnogi revnejši kot gluhonemi in slepci; edina mesta, kjer jih še trpe, so morda oddaljeni kotički kake hiralnice ali norišnice. Za veliko množino epileptikov, ki so zmožni se izobrazovati in delati, se nič ne stori. Da, z odredbami, ki so splošno sicer upravičene, za posameznike pa celo neusmiljene, jim je odvzeta vsaka možnost za duševni razvoj. Vsako leto se morajo mnogoteri božjastni otroci odstraniti iz šol, a vendar mnogi epileptiki po svojih duševnih zmožnostih kar nič ne zaostajajo za drugimi zdravimi sovrstniki. Ti nesrečniki so na tak način popolnoma izključeni od možnosti razširiti svoje duševno obzorje, izključeni so iz ljudskih šol, iz družbe z vsemi njenimi pripomočki, izključeni od veselih mladinskih iger. Samotno životarijo z bridko zavestjo, da so v nadlogo samemu sebi in drugim. V življenju se jim nič boljši ne godi. Nikjer nimajo doma. Mnogi se udajo obupu, razuzdanosti, prostituciji, hudodelstvu, ali pa si končajo življenje s pijanostjo ali s samoumorom. Za vse te nesrečneže je treba skrbeti. Božjastni otroci morajo deloma v javnih, deloma pa v zasebnih šolah dobiti pouk. Usta-

noviti se morajo zavetišča za epileptike. „Društvo za oskrbo slaboumnih in božjastnih otrok“ se je najprej poprijelo te naloge. Govornik je slednjič pozval vse navzoče, da podpirajo to plemenito podjetje in predlagal sledečo resolucijo: 1. Učitelj naj po dogovoru z zdravnikom v vsakem posameznem slučaju določi, ali naj ostane božjastni otrok v javni šoli ali ne. 2. Za otroke, ki zaradi hude božjasti ali zaradi drugih telesnih in duševnih hib, niso sposobni za ljudsko šolo, naj se ustanove posebne šole. 3. Učitelji in učiteljice naj so poučeni o vzrokih in pojavih epilepsije in pomočkih zoper njo. 4. Za odrasle epileptike, katerih bolezen ni tako huda, da bi se morali sprejeti v hiralnice ali norišnice, naj se ustanove a) posredovalnice za službe; b) posebni zavodi, v katere se božjastni otroci sprejemajo začasno ali trajno in hkrati uporabljajo za koristno delo.

Otroci kot vrtnarji. Na Letni hočejo urediti šolski vrt, v katerem bi mogli otroci gojiti rastline. Izbral se je prostor, ki meri 1000 m². Vsak otrok bode prejel 1 m², katerega bo smel uporabljati po svoji volji.

Iz Vilna poročajo, da bode ruska vlada na Litvi ustanovila 21.817 novih ljudskih šol. Stroški za vzdrževanje teh šol bodo znašali 8,463.974 rubljev. Doda se je bilo na Litvi samo 2176 šol.

Klub abstinentov imajo hrvaški in slovenski učiteljski inštituti v Kopru. V tem klubu je zbranih okrog 40 mladih abstinentov, ki imajo svoje znake, čepice in trakove ter redna predavanja. Šolska oblast zelo podpira to gibanje in mu je naklonjena. Naj bi naše šolske oblasti posnemale postopanje koprškega učiteljskega ravnateljstva.

Nabiranje las v korist češke „Osrednje šolske Matice“. Češki narod se z raznimi zbirkami spominja

plemenitega namena „Osrednje šolske Maticе“. A najbolj čudna in zanimiva je zbirka, ki jo sedaj prirejajo češke žene in dekleta; nabirajo namreč svoje izčesane lase ter jih pošiljajo „Osrednji šolski Matici“, ki jih izvrstno v denar spravlja.

Kateri stan naj si izvolimo? Koncem šolskega leta so mnogi starši v veliki zadregi, ker ne vedó ali se ne morejo lahko odločiti, kateri stan bi bil za njihove šolo zupuščajóče sinove ali hčere najprimernejši. Zato je dober svetovalec ob taki priliki zlata vreden. Take svetovalce pa si je že ustvarila nemška literatura, ki pa, dokler si tudi Slovenci enakih ne ustvarimo, tudi marsikomu izmed nas lahko dobro svetujejo. Zato navajamo tu naslove onih šestih zvezkov, ki so doslej izšli v zbirki Vilj. Frehsa pod skupnim naslovom „Was soll ich werden?“ in se dobé v vsaki knjigarni. Zvezek 1.: „Praktische Führer durch verschiedene männliche und weibliche Berufsgebiete“. (Cena 1 K 20 h); zvezek 2.: „Truppen-Offizier“; zvezek 3.: „Offizier der k. u. k. Kriegsmarine“; zvezek 4.: „Offizier der Handelsmarine“; zvezek 5.: „Postverkehrsbeamter“; zvezek 6.: „Zollbeamter“. (Cena zvezkov 2. do 6. po 60 h.)

„Društvo hrvatskih katehetov“ v Zagrebu. V Zagrebu se snuje „Društvo hrvatskih katehetov“. Načrt pravil je objavil list „Krščanska škola“ in se bodo prereševala na VII. katehetskem sestanku, ki se je vršil dné 9. in 10. julija t. l. Na tem sestanku je tudi katehet kr. vel. gimnazije v Bjelovaru, g. Dragotin Boršič predaval „O duhovnih vajah na srednjih šolah“ in katehet kr. moškega učiteljišča v Zagrebu g. Ferdo Heffler: „Kaj prepoveduje Bog v peti zapovedi?“

Shod bolgarskih učiteljev v Sofiji. Dné 15. t. m. bo v Sofiji velika skupščina bolgarskih učiteljev in učiteljic

iz vseh krajev Bolgarske. Shoda se udeležé vsi bolgarski učitelji brez razlike političnega mišljenja. Na skupščini bodo učitelji manifestovali v prilog zboljšanju svojega gmotnega položaja.

Naslov „gospa“ za neomožene učiteljice. Pruske neomožene učiteljice so prosile, da se jim dovoli naslov „gospa“. Naučne oblasti pa tej prošnji niso povsem ugodile, in so naslov „gospa“ dovolile samo šolskim voditeljicam.

Narodna in gospodinjska šola v Št. Jakobu v Rožu na Koroškem!

Že je minulo poldrugo leto, odkar smo prvokrat stopili pred slovensko občinstvo s prošnjo: Rojaki Slovenci! Pomagajte nam sezidati „Narodno in gospodinjsko šolo“, da se z isto pomočjo rešimo narodnega pogina! Mnogo rodoljubov se je odzvalo naši prošnji in nad 15.000 kron je v tem primeroma kratkem času došlo podpore za nameravano šolo. Ob enem so se pa tudi pojavile tolike in takšne zapreke, da smo večkrat že obupavali nad uspehom ter smo sami že začenjali verjeti nasprotnikom, ki so v enomer zatrjevali: „Narodne šole v Št. Jakobu nikoli ne bode in zbrani denar bomo morali darovalcem vrniti.“ A hvala Bogu in rodoljubnim rojakom: obrnilo se je na bolje tako, da nam je danes mogoče sporočati veselo vest: „Narodna in gospodinjska šola v Št. Jakobu je zagotovljena! Preskrbljeno je za večino stavbenih stroškov in zasigurana je tudi večina stroškov za vzdrževanje šole!“ — Ker pa niso pokriti že vsi stroški — kaže se še pomanjkljaj za približno 25.000 kron — se danes oglašamo s ponovljeno prošnjo: Rojaki! Pomagajte nam zložiti in pokriti še ta pomanjkljaj! Verjemite nam: nikakor bi Vas ne nadlegovali, da nas ne bi silila najhujša sila. — Iz zavsem verjetnega vira se je raznesla novica, da bodo v

Področici (pol ure od Št. Jakoba) zidali štirirazredno nemško šolo. Ako se ta vest uresniči, in pri naših razmerah o tem ni dvoma, potem nam je bodoča narodna šola za narodni obstoj ravno tako potrebna, kakor je življenju potreben zrak in ribam voda. Zato rojaki, ne prezrite našega klica na pomoč in ne zamerite nam, če zgornji prošnji dodamo še drugo: pomagajte nam hitro, ker vsaka zakasnitev nam utegne biti usodepolna in nenamestna. — Mat. Ražun, župnik. Fr. Majer, nač. š. sv. Fr. Kobenta, župan. Darove sprejema: Matej Ražun, župnik; pošta: Št. Jakob v Rožu, Kor.

Družba sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. Vsem svojim podružnicam: Tvrška Adolf Jacobi na Dunaju, ena prvih, če ne prva te stroke v Avstriji, je sklenila z našo družbo jako ugodno pogodbo. Zavezala se je namreč, da bode oddajala gotove odstotke od skupljene svote za svalčične papirčke in ovitke, kojih ovoj, oziroma škatljice so opremljene s sliko sv. Cirila in Metoda, s slovensko trobojnico ter napisom „Mal položi dar domu na altar“. Kakor se nam je zatrejevalo do sedaj z merodajnih strani, so ti novi papirčki in ovitki izborne in brezkonkurenčne kakovosti. Kadilci si menda ne morejo boljšega želeti. Cena na debelo in drobno pa konkurira s cenó drugih izdelkov te vrste. Zato se pozivljemo danes do svojih podružnic in njih družbenikov ter do vseh somišljenikov, proseč, naj pazijo na to, da bode vsakdo, ki prodaja te vrste izdelke imel na prodaj edinole družbine svalčične papirčke in ovitke.

Ko bi vsi naši somišljeniki rabili sploh le tisto blago, ki se prodaja naši družbi v korist, bi s tem postali te vrste dohodki največji in najstalnejši, kar jih ima družba poleg prispevkov svojih podružnic. — Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda. V Ljubljani, dne 3. julija 1906.

Glasba. Gosp. Valentin Stolzer, bivši šolski vodja (stanujoč v Gradcu, Ungergasse 19) je nabral in uglasil 49 pesmi za Marijine praznike, za Šmarnice in druge pobožnosti. Komad te zbirke velja 2 K 90 h, in se pri skupnem naročilu na 10 izvodov 2 dodasta, pri 20 pa se še pri tem cena po pogoju zniža, ravnotako tudi pri naročilu na zvezke, 30 mašnih napevov k „Pred Bogom“ itd. in izvode „Slomšekovemu spominu poklonjene maše“. Marijine pesmi so povzete iz najboljših pesmaric, in so napevi pesmim primerni, milodoneči in lahki.

Nekaj misli o koroški šoli. Pod tem naslovom zelo lepo opisuje neki koroški rodoljub v „Miru“ tamošnje šolske razmere: Prišel je zopet praznik naših sv. bratov Cirila in Metoda. Kresovi so zagoreli po slovenskih planinah, narod je proslavljal svoja učitelja: in onadva sta zrla na ta krasni slovenski svet, zrla sta i na tužni Korotan. Ne rabim zastonj besede tužni, res je tužni. Zdi se mi, da se je zmračilo oko sv. Metodu, solza je privrela na njegovo lice, ko je zrl na koroško zemljo, na slavna tla slovenskih knezov. Kje ste danes knezi, da bi delili pravice koroškim Slovencem? Vse tiho — — Vidiš, dé Ciril, dala sva jim pismo, dala jim kujigo slovensko, a prišel je tujec in vzel jim vse — tisti tujec, ki je tebe teptal in zapiral v ječe. — — Toda kresovi so pogoreli, zopet smo na realnih tleh in treba je delati. Pismo in knjiga, to je tista sveta zapuščina, katero sta nam prinesla sv. brata, a kje jo še ima Korošec? Skoro bi rekel nikjer. Mnogokrat sem že čital misli tega ali onega pedagoga, vsak je mnenja, da se mora otrok učiti v svojem materinem jeziku. Nočem tu navajati imen, ker bi bilo brezpotrebno, a poudariti hočem, da so posebno Nemci oni možje, ki vedno in vedno trdijo: materinščina je

podlaga vsakemu nadaljnemu razvoju. Človek bi tedaj mislil, da tudi delajo tako, a ni res. Zase seveda že skrbijo, in če je v kakem kotu par sto Nemcev, že hočejo imeti ljudsko šolo v svojem jeziku — kakor to izvajajo na Koroškem, to je večini Slovencev skoro neznano. Tretjina Korošcev, t. j. Slovenci, nimajo svoje šole, edina slovenska šola je družbina v Velikovcu. Najboljše „slovenske“ šole za koroško deco so utrakvistične, kjer se poučuje slovenščina prvo leto iz knjige, ki obsega vsega besedila 42 in osem strani, tedaj vsega skupaj 50 strani. Ta knjiga je „Slovensko - nemški abecednik“ ali „Slovenisch-deutsche Fibel“ katerega je napisal Karl Prešern. V rokah imam precej oguljen izvod, katerega je rabil mlad koroški dečko ter mi ga poslal na ogled. Nočem se spuščati v podrobnosti, le nekaj splošnih opazk bi rad povedal. Za slovensko abecedo porabi pisatelj 42 strani, za nemško 49, kar pride sicer v poštev radi raznih nemških črk, ki jih mi nimamo, a knjiga za slovensko deco naj bi imela nemščino kot stransko stvar, ne pa kot glavno, kar se vidi tudi pozneje, ko odloči slovenskim berilom le 8 strani, nemškim 11. Kako naj se naša deca nauči slovenščine na teh osmih straneh, kajti abeceda ne pride v poštev. Jaz sem le radoveden, kaj bi Nemci rekli, ako bi jim dali mi tako knjigo v roko! Tistih osem strani tedaj čita otrok v prvem letu, če sploh pride iz teh raznih abeced do čitanja. Celih osem abeced se mora učiti! Štirikrat slovensko in štirikrat nemško. Potem pa preobloženje že v prvem letu s tujim jezikom, kateri mu mu je pozneje tudi učni, kajti slovenskega ne sliši več. Ali ni žalostno, kar mi je pripovedoval prijatelj s Koroškega, da je še kot tretješolec pisal očetu nemško, ker slovensko ni znal. Taka šola, tak načrt pouka ubije v otrocih vso narodnost,

zamori jim ljubezen do materinščine, katero dostikrat pozabijo in se je potem sramujejo pred Slovenci govoriti, ker se bojé, da bi se jim smejali. Nemški govoré seveda gladko, ker so se učili, slovenski ne znajo. O vzgoja, vzgoja! Ali se to pravi vzgajati mladino? Ali je to kaj drugega, kot ponemčevanje? Da, da, goreli so kresovi po domovini, a malo-kdo je mislil na oni mladi koroški rod, ki hodi z „Abecednikom“ v šolo, ki si mora v potu svojega obraza na zemlji svojih slavnih očetov tlačiti v glavo tujo navlako. Kje so veseli dnevi šolskih let, kje so oni sladki spomini? Nikdo jih nima, ki je še naš, drugi so v nasprotnem taboru. Če primerjam nekaj slučajev, šele vidim, kako žalostno je koroško šolstvo. Na Kranjskem ali Primorskem sem čul včasih tarnati starše o slabih šolskih uspehih itd.; kaj pa Korošec? Deca se uči nemščine, a on je trd Slovenec. Za nekaj let je otrok poln nemškega duha, slovenski je pozabil skoro docela — oj, to je žalostno, to! Toda ne obupajmo! Še bodo goreli kresovi in prišel bo čas, ko bo tudi tebi, koroška deca, prisijala boljša dōba. Vidva pa, sv. brata, vzemita ta mladi rod, ta ponos Koroške pod svoje okrilje, kakor je to storil že naš Spasitelj z besedami: „Pustite male k meni priti!“ J. B.

Okrajna učiteljska konferenca za ptujski okraj se je vršila dné 7. julija. Predsednik, g. nadzornik Dreflak, je ob otvoritvi konference pozval navzoče, da se spomnijo svetlega cesarja ter mu zakličejo krepek „živio“. Poročilu o nadzorovanju šol v ptujskem okraju je dodal gospod nadzornik uvaževanja vredne nasvete, ki si jih je kaj lepo sestavil in bi zaslužili, da se jih objavi v strokovnem listu — Nato je poročal prvi referent o vprašanju „Kako neguj v ljudski šoli čustvo poštenja; njega pomen za

vzgojo in pouk“. Veliko zadoščenje nam je dala gospoda nadzornika izražena želja, da se naj obdela drugi referat „Zemljepisni pouk v ljudski šoli s posebnim ozirom na to, kako je obravnavati kulturne skupine in uvajati učence v čitanje zemljevidov“ v slovenskem jeziku, kar se je tudi zgodilo. V obče si je gospod nadzornik pri tej konferenci moral pridobiti i srca onih, ki mu poprej še morda niso bili udani. Postopal je ljubeznjivo in kolegijalno, in je mnogo slovenski govoril. Kaj bi se pa tudi ženiral,

ko mu tako lepo in gladko teče slovenska govornica! Tudi po obedu je prišel med svoje učiteljstvo ter se z vsemi prav prijateljsko pomenkoval — upajmo, da ne zadnjokrat. Tako je prav! Čimbolj se spušča k nam tembolj si pridobiva naša srca, obenem pa nam raste tudi veselje do dela! Pa tudi javno mnenje o njem se mora izpremeniti, oziroma pojasniti. Naj deluje v tem duhu, kakor zadnji čas, tudi v naprej, in uverjen sme biti, da si trajno ohrani udanost in ljubezen svojih učiteljev.

Listnica uredništva.

Današnja številka obsega 32 strani. Prihodnja izide 15. sept. Vsem naročnikom in somišljenikom želimo vesele počitnice.

Tiskarna „Kat. tiskovnega društva“ prej R. Šeber v Postojni

priporoča sl. krajnim šolskim svetom in gg. učiteljem vse potrebne

šolske tiskovine.

Pri naznanilih in matičnih listih se natisne na željo tudi kraj in ondotni šolski okoliš. Dobiti so tudi vsakovrstne pisalne potrebščine. V zalogi so tudi še g. Stiasnyja zbirke učnih slik: I., II. in III. del.

„Slovenski Učitelj“ izhaja enkrat na mesec (15.). Cena mu je na leto 4 K, na pol leta 2 K. Urejuje in izdaje: Fran Jaklič, učitelj. — Oblastim odgovoren Ivan Rakovec. — Rokopisi, naročnina in reklamacije naj se pošiljajo: Uredništvu „Slovenskega Učitelja“ v Ljubljani. Tiska Katoliška Tiskarna.